ՄԱՍԻՍ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Ազգային, Գրական, Քաղաքական, Գիտական,

54ՐԴ ՏԱՐԻ, Զ. ՇՐՋԱՆ — ԹԻՒ 26 — 27 ՕԳՈՍՏՈՍ 1905

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Օրուան Նօթեր. ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ։— Աբեղածագը յԱրմաւ (Կցկտուր յիշատակներ) Վ.Ա.ՀԱՆ Վ.ՐԴ. ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻ.— Տէր Թաթիկ (Գիւղական կեանքէն) ԱՐԱՄ ԱՆՏՈՆԵԱՆ։— Սիրոյ ա-ղուէշ (Բանաստեղծութիւն) Մ. ՈՒՂՈՒՐԼԵԱՆ.— Բժշկական Բոնիկ. «Դեղին տեղը». ՏՈՓԹ. Կ. Տ. ԱԼԼԱՀՎԷՐՏԻ ՈՐԴԻ.— Ակնարկ մը Շէյխսքիրի եւ իր գործերուն վրայ. Ռ. Յ. ՊԱՌԱԻԵԱՆ.— Զանազանք։

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍԻՍ Շաբաթաթերթի տարեկան բաժանորդագինն է Կ. Պոլսոյ համար հարիւր դրս. եւ գաւառներուն համար յիսուն դրս., կանխիկ վճարելի: Առաստահմամ՝ 12 Ֆրանք կամ 5 ռուպլի: Թղթատարական ծախքը խմբագրութեան վրայ է: Վեցամսեայ բաժանորդագրութիւն չընդունուիր: Բաժանորդագրութիւնները կը սկսին ամեն ամսոյ մեկին: ՄԱՍԻՍ հրապարակ կ'ելլէ ամեն շաբաթ առտու:

Չհրատարակուած ձեռագիրները ետ չեն դարձուիր:

ՄԱՍԻՍԻ մէջ կ'ընդունուին նաեւ ծանուցումներ, դիւրամատչելի պայմաններով:

ՁԵՌՔԷ ԿԸ ՇԱԽՈՒԻ ՀԱՏԸ ՔԱՌՍՈՒՆ ՓԱՐԱՅԻ

Հասցէ

درعلیه ده غلطه (ماسیس) غزته سی اداره سی

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՍԻՍԻ
Կ. Պոլիս, Գալաթիա

Rédaction de la Revue MASSIS
Galata, Constantinople

Ծխախոտի Թէյ

Թէյը, որ այսօր գրեթէ բոլոր ժողովրդոց գլխաւոր ըմպելին դարձած է, ա՛յնքան բազմաթիւ առաւելներ ունի որ, արդարև զործածողներուն համար բաւական դժուար է լուռ ընթրութիւն մը ընել։ Այդ առաւելներէն ամենէն նշանաւոր են իւր ախորժահամ եւ քաղցրաբոյր, ամենքս ալ թէեւ նոյնքան ախորժելի համ եւ հոտ չունին, գնբաղձոց են սակայն իւր կազդուրիչ եւ զօրացուցիչ վերջապէս իւրաքանչիւր թէյ իր ուրոյն յատկութիւններն ունին որոնք զինքը կը զանազանեն ուրիշ, առաւելներէ։

Սակայն կայ թէյ մը, որ այդ յատկութեանց ամենէն կարեւորները կը միացնէ իր վրայ, այսինքն՝ գոյն, համ հոտ եւ մանաւանդ կազդուրիչ եւ զօրացուցիչ հանգամանք մը, եւ այդ թէյն է ձաբոնցի թէյը, որ այդ յատկութեանց չնորհիւ կը յարմարի ամէն տարիքի ու կազմութեան, ամէն կլիմայի եւ եղանակի եւ ամէն ճաշակի։

Եավրուեան եւ Իագուլեան թէյի մեծ վաճառատունը, իր բազմաթիւ յաճախորդաց ծառայութիւն մը մատուցանելու համար, այս անգամ մեծաքանակ ներածած է ճաբոնական զուտ թէյ մասնաւոր եւ դեկտեան տուփերով ու կը հրաւիրէ օգտուիլ այս առիթէն բոլոր անոնք, որ կը փափաքին ունենալ թէյ մը։

Համով, հոտով, առողջապահիկ եւ կազդուրիչ։

Այդ վաճառատան մէջ կան նաեւ հնդկաձէն, չինական, Սէյլան եւ Ճավայի ամեալաւ տեսակ թէյեր։ 3 - 10

Ուշադրութիւն մարգալի

ՏՈՔԹ. Բ. ԷՄԻՐԶԷ

Հանրածանօթ մանուկաբոյժ եւ կնախտաբոյժ (gynécologue), Տօքթէօր Էմիրզէ որ 15 տարուան զործունէութեամբը մեծ համբաւ ստացած է, կը ծանուցանէ յարգելի յաճախորդներուն թէ բնակարանը փոխադրած է Պէքճար փողոց թիւ 18։ Թոց ի վերոյիշեալ իւր մասնագիտութենէ կը բուժէ նաեւ ներգոյն մէթառներով ղալին եւ հոգեկան ու երեւակայական ամէն տեսակ հիւանդութիւնները, ինչպէս նէվրաստէնի եւ tic անուանուած աչքի երեսի եւ ուսերու ագեղ եւ սկամայ չարժումները եւ դալանի դողդոջումէ յառաջ եկած ղալին խառնուածները եւ էրիտատոդրական մալիքները, ինչպէս նաեւ գինամալիքը, մորփինամալիքը եւայլն։

Կիրակիներէն զատ ամէն օր կէսօրէն սկսեալ մինչեւ երեք ժամ հիւանդ կընդունի, եւ ուրբաթ օրերը ձրիաբար կը դարմանէ վկայեալ աղքատները։ 3—10

ԹՈՒՔԱՏԻ ՎՐԱՑ
ԿԵՆԱՍԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գրեց ՏՈՒՐՔ. ՅՈՎՍ. Տ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Ժողովուրդին հասկնալի լեզուով մը՝ բացատրուած է ա՛յնքան տարածուած և վտանգաւոր այս հիւանդութեան բնութիւնը։ Յուսահատօրէն յուզուած են վարակումէ զերծ մնալու պարզ կերպերն ու դարմանումի ամենէն բանաւոր եղանակները։ Ամէն մարդու և ամէն տան ահրաժեշտ ձեռքը։

Գինը՝ միայն 60 վարա։

Դիմել Պալենց Դրատուն, կ. Պոլիս, կամ Հեղինակին՝ Պարտիզակ։

CAISSE PATERNELLE

ՔԱՅՍ ՊԱԴԷՌՆԷԼ

ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ

ՀԻՄՆԵԱԼ Ի ԲԱՐԻՋ 1841 ԻՆ

ԿՐ ԴՈՐՄԷ ՖՐԱՆՍ. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱԿԱԿՇՌԻՆ ՏԱԿ

Սկիզբէն ի վեր ապահովագրեալներու եղած վճարում 300 միլիոն Ֆր.
Ցկիզբէն ի վեր արձանագրեալ ապահովագրութիւնք 700 միլիոն Ֆր.

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆԲ ՖՐ. 85,000,000

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ԵՒ ՊԱՀԵՍՏ 62,750,000

Ուրեմն ընթացիկ ապահովագրութեանց գումարին վրայ պահեստի համեմատութիւնն է 74%, որով ՔԱՅՍ ԲԱԴԷՐՆԷԼԻ ընծայած երաշխաւորութիւնը գեր ի վեր կը հանդիսանայ ուրիշ ընկերութեանց ցոյց տուած երաշխաւորութենէն։

Ընկերութեան վարչական Յարկաբոյդը կազմուած է Ֆրանսայի ամէնէն նշանաւոր դրամատէրներէն, ինչպէս

Մ. ՌՈՆԷ ՊՐԻՄ, Արեւմտեան Ֆրանսայի երկաթուղեաց ընկերութեան եւ Քրէտի Լիոնէի վարչական Յարկաբոյդ անդամ.
Մ. ՄԱՐՔԻ ՏԸ ՖԼԷՒՐ, Դրամատուներու ընկերութեան վարչական Յարկաբոյդ անդամ.
Մ. ԿՈՄԻ ՏԸ ՍԷՆ ԿԻՎԷՄ, Նախկին դեղեցապահ.
Մ. Օ. ՄԱՋՐԱ, Ընդհ. Տնօրէն Քրէտի Լիոնէի.

Թուրքիոյ Տնօրէն Փ. ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ
Պոլիս, Սալթըն-Համամ, Բասմաճ Քաթըրճըօղլու

Ընկերութեան վրայ տեղեկութիւն առնելու համար դիմել Քրէտի Լիոնէի.
ԾԱՆՕԹ.—Շահաւոր դիրք պիտի տուի այն ճշգիչին որ կարեւոր աւդիւնք մը ի-ագործած ըլլայ անձնապես։ 6—10

ԱԴԱՄ ՎԱՐԴԵԱՆ

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Ամեն տեսակ բօհաճիյէ ապրանաց

Մեծ—Շուկայ, Քրիքճիներու դրան կից, Թ. 41—43

Նոյնպէս, արանց եւ կանանց ճաշկաւոր հագուստներու վաճառատուն, Պոլիս, Սալթըն—Համամ, Միխալի Դրամատան դէմ Թիւ 58։

Այն երկու վաճառատուններուն մէջ գտնուած ապրանքները, թէ՛ Բօհաճիյէի վերաբերեալ եւ թէ՛ արանց ու կանանց յատուկ հագուստներ, իրենց գեղեցկութեան կը միացնեն տոկունութիւն, եւ դիւրամատչելի գիներու առաւելութիւնն ալ կ'ընծայեն հաստատութեան։

Ադամ Վարդեան մեծապէս գոհ Բաղուսած է իրեզմաթիւ յաճախորդներէ։

պէտք է որ Շուկայ կլլող ամէն ընտանիք այցելէ անգամ մը այս երկու վաճառատուները՝ եղանակին պէտքերը հոգալու համար։

6—10

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԱՍԻՍ

ԲԵՐԱ ԹԱՂՍԻՄ ՓՈՂՈՑ ԹԻՒ 12

Ամէն տեսակ ներքին հիւանդութիւններէ զատ, մասնագիտապէս եւ երկար տարիներէ ի վեր կը դարմանէ առամոքսի, աղեաց, միզային ճանապարհներու հիւանդութիւնները, ջղային տկարութիւնները, հին եւ նոր գաղիական տէրերը։ Այս վերջին տէրերը՝ առանց առամոքսի խանգարման եւ նորագոյն մեթոտներով կը բուժէ կարճ միջոցի մէջ։

Հիւանդ կընդունի ամէն օր կէս օրէ վերջը։ Շաբաթ օրերը միայն ձրի։ 6—10

ՀԱՅԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՏԱՐԱՆԵՐ

Ա՛ն նոր գիւտի Օրուան հետ համեմատելով խոտ քիչ կարևորութիւն մը ունին։ Խոզատանձ (սբրաձա) և արեան տկարութիւն և միւս արեան քեշուխեան հետևանքները, որոնք մարմնոյ տկարութեան նշաններն են, այս պիսի աղետները դարմանող և բժշկող դեղ մը կրնայ միայն ամենակարևոր և ամենաազդանշելի բան մը համարուիլ։ Ակաւաւոր հիմայ աշխարհիս մէջ կայ դեղ մը բոլոր այն ախտերու դէմ

Շիշերու վրայ ասոր ուշադրութիւն ընել պէտք է։

SCOTT'S EMULSION

որ Ամերիկան մթնոլորտի մէջ գտնուած փուչիները չորցնելուն պէս, նոյն հիւանդութիւնները կը բժշկէ։

ԸԱՊՕՅԹԻ ԲԱՂԴԱՏՈՒԹԻՒՆ

Նաև մարդկային մարմինը շրջապատած բոլոր ախտերը հետու կը վռնտէ։

ԸԱՊՕՅԹԻ ԲԱՂԴԱՏՈՒԹԻՒՆ

Արեան տկարութիւն ուեցող տղոց կեանքը կը փրկէ։

Բոլոր դեղատուները և դեղավաճառները կը ծախեն։

ԲԱՐՁՐԱԳՈՑՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՊԱՐՏԻԶԱՆ

Վարժարանիս իշ. տարեշրջանը կը սկսի սեպտեմբեր 6ին (Ն. Տ) Հոստատաւ. Քեան Տնօրէն վեր. Ռ. Չէլմպերը և իր Տիկինը արդէն վերադարձած են իրենց երկամեայ բացակայութենէն եւ յառաջիկայ տարի ուսուցչական խումբին վրայ կ'ուրախանան Քահանայի մէկ նշանաւոր համալսարանէն երկու Ամերիկացի չրջանաւարտներ որոնց մէկը գլխաւորապէս պիտի ուսանդէ տեսութեական դասընթացքը։ Աշակերտները ընտանեկան խնամք կը վայելեն դէչերօթիկ ուսուցչներուն, հաստատութեան մասնաւոր բժիշկին հսկողութեան եւ տիկին Չէլմպերսի մայրական հոգածութեան տակ։ Դիչերօթիկ աշակերտներուն տարեթոշակն է 16 օսմ. ոսկի, 8 ոսկին սեպտեմբերին սկիզբը եւ մնացած 8 ոսկին յունուարի վերջերը վճարելի։

Վարժարանս յատուկ ուսուցիչ մը ունի գործնական երաժշտութեան համար եւ այս դասին տարեկան մասնաւոր վճարումն է 1 ու կէս ոսկի օսմ։

Աւելի տեղեկութիւններու համար դիմել Մր. Բիթի, Պալըզլը Հոտա, կ. Պոլիս. կամ Տնօրէնութեան՝ Պարթիզակ։ 4—6

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳՈԼԷՋ ԱՂՋԿԱՆՑ ՍԿԻՒՏԱՐ

Վարժարանիս յառաջիկայ տարեշրջանը կըսկսի Սեպտ. 15ին։ Դիչերօթիկ աշակերտութիւնը կը տպաւորէն 14ի երեկոյին։ Հաստատութիւնս մեծ բարեաքաւ կրած է կեդրոնական ջեռուցիչի եւ հոգի ներմուծումէն եւ նոր բազնիքին չինութենէն ի վեր որ մայրաքաղաքիս մէջ գտնուածներուն առաջինն է ընտիրն է։

Ըստ արժանւոյն ի նկատ կ'առնուի հայ դպրոցներու մէջ կատարուած գործը, որպէս կը հրատարակի այն՝ բերուած վկայականներով։ Գրաբար եւ աշխարհաբար Հայերէն կ'ուսուցանի խնամով եւ կատարելապէս։

Գոլէճն ունի երաժշտութեան գործուար ճիւղ մը, ուր կ'ուսանդրին դաշնակի, երգեհոնի, ջութակի եւ երգի դասեր։ Յառաջիկայ տարի մասնաւոր ուշադրութիւն պիտի դրուի նաև գծագրութեան եւ նկարչութեան։ Դարձեալ, ուղղագրութեան կ'ուսուցանի ձեռագիտութիւն, մաքենալով գրել, օղագրութիւն եւ առեւտրական թղթակցութիւն։

Աւելի տեղեկութիւն խնդրողներ իրենց նամակները Գոլէճին Նախագահին ուղղելու են առ հասցեով. Dr. Patrick, c/o British Post Office, Constantinople. 5—6

ԱՐԱՀՍ

54ՐԴ ՏԱՐԻ, Զ. ՇՐՋԱՆ — ԹԻՒ 26 — 27 ՕԳՈՍՏՈՍ 1905

ՕՐՈՒԱՆ ՆՕԹԵՐ

Եկեղեցապատկան կալուածներուն ու դպրոցներուն վերադարձի ու վերաբացման վերաբերող տեղեկութիւնները, — որոնք Թիֆլիզէն ու Ս. Էջմիածնէն յաջորդաբար կը հաղորդուին Պատրիարքարան, — կը չարունակեն գրաւել մեր օրաթերթերուն էջերը, որոնցմէ հարկ կը համարինք ամփոփոյք մը տալ Մասիսի ընթերցողներուն:

*** Օգոստ. 12ին հրատարակուած «Առաժամանակեայ Կանոնադիրը՝ վասն մատակարարութեան գոյից և կալուածոց Հայ Եկեղեցւոյ ի Կովկաս» երեք մասի բաժնուած է. 1.—Եկեղեցական գոյից ու կալուածոց մատակարարութիւն:—2. Թեմական հոգեւոր Դպրանոցներու գոյից ու կալուածոց մատակարարութիւն:—3. Վանքապատկան ստացուածոց մատակարարութիւն:

Եկեղեցիներուն գոյքերն ու կալուածները կը մատակարարեն ծխական (թաղական) Հոգաբարձութիւնները, որոնք եռամեայ պայմանաժամով կ'ընտրուին նոյն եկեղեցիին հօտէն: Թեմական Առաջնորդը կը հաստատէ ընտրութիւնը: Այս Հոգաբարձութիւնք արտօնուած են դպրոց, մանկապարտէզ, հիւանդանոց, անկելանոց և այլ այսպիսի կրթական—բարեգործական հանրօգուտ հաստատութիւններ հիմնելու և վարելու, պէտք եղած թոյլտուութիւնն առանալով: Եթէ եկեղեցիին եկամուտները չբաւեն, կարող են թեմականներէն օրոշ նպաստ հաւաքելով բաղը գոյել:

Թեմական հոգեւոր Դպրոցներու գոյքերն ու կալուածները կը մատակարարուին ի ձեռն առանձին Հոգաբարձութեան, 12 անդամէ բաղկացած, նախագահութեամբ Առաջնորդին: Հոգաբարձուք կ'ընտրուին չորս տարուան համար, երկրորդ աստիճանի ընտրութեամբ, հոգեւոր Դպրանոցին գտնուած վիճակին եկեղեցիներուն կողմէ: Այս Հոգաբարձութիւնք կը հաստատուին նոյն ինքն Ս. Հայրապետին կողմէ:

Իսկ վանքապատկան գոյից ու կալուածոց մատակարարութիւնն յանձնուած է վանական վարչութեան, որուն այս մասին օգնելու համար, Առաջնորդը կարող է աշխարհական անդամներ ևս հրաւիրել:

*** Ս. Հայրապետը Թիֆլիզէն Օգոս. 7 թուակիր հեռագրով մը Երուսաղէմի Ս. Պատրիարքին ծանուցած էր հայ դպրոցներուն ու կալուածներուն վերադարձութիւն 1874ի օրէնքին համեմատ: Տ. Ցարութիւն Ս. Պատրիարքը հետեւեալն հեռագրեր է.—«Առ Ն. «Ս. Օծութիւն Մկրտիչ Կաթողիկոս Ամենայն «Հայոց.—Մեր չնորհակալութիւնը կը փոս«թանք մատուցանել Ձեր Ս. Օծութեան՝ հե«ռագրաւ մեզ հաղորդել հաճելուն համար «Կայսերական հրովարտակին բարի լուրը: «Այդ մասին երբեք մեր յոյսը կտրած չէինք: «Մեր աղօթքներով կը մասնակցինք Ձեր զգա«ցած ուրախութեան: ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ»:

Երուսաղէմ, 10/23 Օգոստ.

*** Օգոստ. 8ին, Ս. Հայրապետը փոխադարձ այցելութեան գացեր է Վրաստանի Էկզարքին, ուղեկցութեամբ Տ. Գարեգին արքեպիսկ. Սաթունեանցի և Տ. Ցուսիկ վրդ.ի: Էկզարքը մեծ պատիւներով ընդուներ է իր Ս. հիւրը, չուրջն ունենալով օրթոտոքս վրացի հոգեւորականութիւնը և Վրաստանի կոնսիստորիային անդամները, զորս ներկայացուցեր է Ս. Հայրապետին:

*** Քավքազ պաշտօնական լրագիրը ծանոյց Օգոստ. 14ին, թէ միջնորդութեամբ Կովկասի փոխարքային և համաձայն տեղեկագրութեան ներքին գործոց նախարարին, կայսրն արտօնեց վերաբացումը Շուչիի հոդեւոր Թեմական Դպրանոցին, որ 1903ին, Բէյվէյի օրով, յատուկ հրամանագրով խափանուած էր։ Այս Դպրանոցը վեց հարիւրէ աւելի աշակերտ ունէր ամբողջ Ղարապաղի վիճակէն։

*** Վիեննայի և Բէյլմայի թերթերը կը գրեն.—«Կովկասի Փոխարքայ Կոմս Վարանցովի Տաչքով քսան քաղաքներէ 31 անձերէ բաղկացած պատուիրակութիւն մը ընդունեց, որ չնորհակալութեան ուղերձ մը մատոյց իրեն, անտարակոյս համարելով որ եկեղեցապատական կալուածներու եւ տրուիլն եւ վարժարաններուն վերաբացումը Ձարին ունեցած վստահութեան ապացոյցն է։ Պատգամաւորութիւնը խնդրեց՝ Ձարին հաղորդել իր հաւատարմութեան հաւաստիքը։ Փոխարքան իր պատասխանին մէջ յոյս յայտնեց որ երկրին առեւտրական վիճակը բարւոքել պիտի չալողի»։

*** Ս. Հայրապետը նախորդ չաբթուն Թիֆլիզէն էջմիածին վերադարձեր է։

Վարչական ժողովները, որոնք Աստուածածնայ ծնին առթիւ դադար առած էին, վերսկսան իրենց նիստերը, եւ Խառն ժողովը դումարուելով այս չորեքշաբթի՝ զբաղեցաւ իր օրակարգին վրայ գտնուած խնդիրներով։ Արմաշի Ննամակալութեան անդամ կարգեց՝ Ուենճեան Մաթուս էֆ.ն եւ Բաղ. ժողովի անդամներէն Տէմիրճիպաչեան Սեպուհ էֆ.ն։ Ժողովը նկատողութեան առաւ Խորհրդի առաջնորդական տեղապահին տեղեկագիրը՝ քաղքին մէջ նախորդ չաբթուն պատահած աղետալի հրդեհին նկատմամբ որուն մանրամասնութիւնները հրատարակեցին օրաթերթերը։ Այդ հրդեհէն մոխիր դարձած են նաեւ մեր Ս. Թորոս եկեղեցին, աղգ. վարժարանը ու Առաջնորդարանը։ Մեծապէս վնասուած է Հայոց թաղն ալ։ Այրած չէնքերուն ընդհանուր թիւը որոշապէս ճշդել կարելի չէ եղած տակաւին, բայց 2000ը կ'անցնի։ Ընդհանուր վնասը մէկ միլիոն ոսկիէ չափ կը հաշուուի, որուն 200,000ը կը կրեն ապահովագրական ընկերութիւնները։

Կայսերական բարեհաճ հրամանաւ՝ Խորհրդի կուսակալութիւնը ամէն հոգ եւ խնամք կը տանի հրկիզեալներուն պատսպարման համար, որոնց անունդը եւ բոլոր անհրաժեշտ պէտքերը կը հոգացուին տեղական իշխանութեանց ձեռքով։ Յանձնաժողովներ կազմուած են՝ արկածեալներուն դրամական նպաստ բաշխելու համար։

Գերմանիոյ ականաւոր բժիշկներէն Բրոֆ. Բրէսլէն, որ Միւնիխի բժշկական վարժարանին մէջ յիմարաբուժական ճիւղին ուսուցիչն է եւ այդ նիւթին վրայ կարեւոր հեղինակութիւններ ունի՝ իր մասնագէտ, մայրաքաղաքս գտնուելուն առթիւ չաբթուս մէջ այցելեց մեր Ազգ. Հիւանդանոցը, Տոքթ. Մոնճէրիի առաջնորդութեամբ։ Գերմանացի բժիշկը մանրամասնօրէն աչքէ անցուց արանց եւ կանանց յիմարանոցները եւ ապուշարանը եւ գոհունակութիւն յայտնեց այնտեղ տիրող կանոնաւորութեան ու մաքրութեան համար։

Օտարազգի ձեռնհաս այցելուի մը կրած այս տպաւորութիւնը անգամ մը եւս կը հաստատէ Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան, բժշկական մարմնին եւ Տնօրէնութեան հոգածութիւնը եւ աչխատանքը այդ Հաստատութեան վրայ, մինչ առեն առեն մեր թերթերուն մէջ երեւցած գրուածքներ՝ տեղի անբաւականութենէ առաջ եկած թերութիւններուն ընդհանուր հանգամանք մը տալ կուզեն։ Հիմա որ Հիւանդանոցի երրորդ թեւին չինութեան ձեռնարկուած է, թոքախտաւորներն հոն փոխադրելու համար, մօտ ժամանակէն լայն տեղ մը պիտի բացուի չլախտաւորներուն եւ այդ թերին ալ պիտի լրացուի։

ԱԲԵՂԱՋԱԳՆ ՅԱՐՄԱՀ

(ԿՑԿՏՈՒՐ ՑԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

Հին ատեն Բերականութիւն մը կար, զոր ուսնելու համար աչակերտ մը դէթ եօթը տարիի պէտք ունէր։ Այլեւայլ մասերու բաժնուած այս Բերականութիւնը հայ լեզուին խրթին ու խորթ բառերու կոյտ մը, դէզ մը, չարդ մըն էր, որոնցմէ չատերը հոլովելու և խոնարհելու կամ ըստ իմաստի գործածութեան համար ուսանող մը ժամավաճառ ըլլալու էր մինչեւ եօթը տարի, միւտ եօթը տարի, —նուիրական հին թիւ մը, որ ընդունուած էր այն ատեն առհասարակ ամէն տեղ։ Բերական, Հեգերէն, Սաղմոս, Նարեկ, Բրիստոնէական, գիր և rախամ, մանկութեան եօթը տարիներուն սահմանուած էին. յետոյ Բերականութիւն, Ճարտասանութիւն, Դիցաբանութիւն. այս ալ գիտնալու էր, որպէս զի Յոյն և Հռովմայեցի աստուածներուն խաթրը չմնար։ Ամէնէն յետոյ Տրամաբանութեան էր կարգը և քչիկ մըն ալ Աստուածաբանական գիտելիք։

Բերականութեան պարզ չարադրութեանը և՝ գրաբարի գիտութեանը, որ լուծելով՝ մէն մի բառ ճղդելով կըլլար, կը յաջորդէին Չեղչումն, Աւելադրութիւն, Բակառութիւն, Փոխադրութիւն, — ապրանքի վոխադրութիւն չիմացուի՛, — Արտուղութիւն, Տրոհութիւն, Բաղխոհական, Հռետորական. հնա՞ր է թուել։

Բերականական հարցերն ալ տարօրինակ էին. քանի մը հատ յիշենք, ցոյց տալու համար թէ յիսուն տարի առաջ ո՛րքան չարաչար կ'արդուկուէին և կը կռանուէին մատաղ գլուխները։

Բերականութիւնը ի՞նչէ կը չինուի։

—Խօսքէ։

Խօ՞սքը։

—Բառէ։

Բա՞ռը։

—Վանկէ։

Վա՞նկը։

—Տիրէ։

Գի՞րը։

Գիծէ։

—Գի՞ծը...

Ա՛լ կը չարունակուէր։

Բանի՞ տեսակ Անուն կամ Դոյական կայ, համրէ՛։

Բանի՞ տեսակ Ածական կայ, համրէ՛։

Թուական Ածականները քանի՞ տեսակ են։

—Բացարձակ, Դասական, Անձներական և Կրկնական։

Բանի՞ տեսակ Դերանուն կայ, համրէ՛։

Բանի՞ տեսակ Բայ կայ. համրէ՛

Մակբայները քանի՞ տեսակ են։

—Հարցական, Որակական, Բանակական, Տեղական, Յուցական, Կրկնական, Բաղադրական, Կերպական, և Անորոշական։

Բանի՞ տեսակ Զայնարկութիւն կամ Միջարկութիւն կայ, համրէ՛։

Ի՞նչ է Օչը, Վաչը, Տիօնը, Վահ—վահը և Օնեւօնը։

Աֆերիմին հայերէնը ի՞նչ է. ձայնարկութի՞ւն է։

—Հայերէնն է Ազնիւ և Միջարկութիւն է։

Հապա Ազնիւ մանչու և աղջիկի անուն է նը։

—Ազնիւը մանչու կ'ըսուի, թէ որ մանչը կայտառ է, աղջիկի՝ թէ որ աղուոր է. ածական է, թէ որ բանի մը արժէքը ցոյց տայ, իսկ ձայնարկութիւն է, թէ որ գովեստի արժանի և ձայնով ըսուելու բան մը ըլլայ։

Չմոռնանք յիշել թէ այս բացատրութիւնները և մանաւանդ Մանր-Ուսմունք Բրիստոնէականի հարց—պատասխանները աւելի հին ատեն գրաբար էին։

Բերականներու բովքը վենետիկի վանքն էր և վերջին քերականութիւններէն մէկն էր Տարեւոը որուն առաջին հոլովն էր Տիտան։

Ցետոյ Սամսպոլի մէջ քերականութիւն մը հրատարակուեցաւ վենետիկի դէմ մրցող, որոյ առաջին հոլովն էր Աչոց։

Խնդիր ծագեցաւ թէ ո՞րն է չիտակը, Տիտա՞նը թէ Աչոցը։ Հինները Տիտան հոլովի կողմն էին, իրր հնադարեանները, որք որ և է գրական նորութիւն և նոյն իսկ հինին վրայ պատուաստ չէին ընդուներ. իսկ նորելուկները,—այս

բառով մկրտուած էին առ նախատինս, «Ա-չոց»եան քերականութեան կողմն էին, որք կ'ընդունէին ամէն գրական և լեզուական նորութիւն և իրենց հետեւորդներէն ալ կը պահանջէին ասոր ըլլալ, թէև Աչոց բառն անընչան հին դիւղի մը անուն էր եւ կարծողներ եղած էին թէ պատուաստի հիւթը հոն գտնուած է առաջին անգամ եւ անտի տարածուած առած։

Այսօրինակ դասագրքերէ դասատուութեամբ հայկաբան եղած էր Մամբրէ վերծանող ու հարկաւ այս դասագրքերու հետեւողութեամբ պիտի հայաբանէր Դպրեվանքի ուսանողներուն, որք բնականաբար բան մը պիտի չհասկնային վերծանողի լեզուէն ալ, վերծանութենէն ալ եւ վերլուծութիւններէն ալ։

Վերծանող սկսաւ Վահան վարդապետի գանգատիլ թէ այլասարիս չորս կողմերէն վանք բերուած ու թխմուած տղաք հայկաբան ըլլալու չնորհք պիտի չստանային՝ինչ որ ընէր ինք, վասն զի անոնք նախնական կրթութիւն մը առած չէին, մի'չ ըստ հին դրութեան։ Կը պնդէր թէ պիտի չկրնային անոնք վերլուծել Նարեկի առաջին պարբերութիւնը անգամ, «Վերստին յաւելուած կրկին հնծութեան նորին Հոգւոյ առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի», քանի որ անոնք Տիտանեան քերականութիւն կարդացած չէին, այլ Աչոցեան, որ այլասարաբար անչնորհք լեզուի վրայ չինուած, ձեւուած, կոկուած, յերիւրուած էր։

Վահան վարդապետ հարց կ'անէ.

«Տղաք սիրով չե՞ն ունկնդրեր քեզ»։

—Ունկնդրե՛լ. հազիւ թէ դասարանէն ներս կը մտնեմ, անա սա խելոքիկը—Անթէպցին—այժմ Բարգէն վարդապետ,—կը մխէ մերինը, «Անա գայ երազատեսը» ըսելով. գոնէ կեանքիս մէջ երա՛զ ալ տեսած ըլլամ։

«Ո՞վ է այդ մերինը, որ կը մխուի։»

—Սա մեր հեմշէրին, Ասլանպէկցին, այժմ Մուշեղ վարդապետ, որոյ անունն է Սերովբէ որ Ծաղկաղարդին կ'երգուի։

«Բայց գիտես եա, Ծաղկաղարդի երգուածն է Սերովբէ։»

—Սերովբէ կամ Քերովբէ, իմ'թէ ան հազիւ թէ կը մխուի, հարցումներ կըստեղծէ, կը չինէ եւ կ'ուղղէ ինձ. «Եղնիկի մէջ ինչո՞ւ գրուած է. «յորժամ զաներեւոյթն եւ զղօրութենէն նորա ճառիցէ ոք, պարտի զմիտս յատակել եւ աչացն զբիծն սրբել, զի մի' մթարքն զբբովքն՝արգել լիցին», ի'նչու այսքան զաեր կան։

«Դուն ի՞նչ կ'ըսես»։

—Ծաղրելով կ'ըսեմ. եղնիկ Ասլանպէկցի ըլլալով եւ մեղուներու բզզիւններէ եւ տըզզիւններէն ազդուած՝ զին եւ զին վարժուած ըլլալուն համար իր գրքին մէջ գրած է չատ մը զաեր։

«Վերատեսուչ Սրբազանն ի՞նչ կ'ըսէ»։

—Ան ալ լսելով վերծանողիս եւ աչակերտներուս ծաղրն ու ծիծաղը, սա մխիթարութիւնն ունի ըսելով. «Եթէ ուսանողք վերծանողէն բան մը չեն ուսնիր, գոնէ կըզբօսնուն։

«Վե՞րջը»։

—Եաամսեայ քննութեան առեն այս տանկուլիկ տնկուլիկ ուսանողներս լուռ ու մունչ մնացին չպատասխանելով երբեք վերատեսուչ Սրբազանի հարցումներուն։

«Դոնէ մէկ հատը ճրն էր այդ հարցումներուն»։

—«Զբանն առաջին զոր արարի վասն ամենայնի, ո' թէոփիլէ, զոր սկսաւ Յիսուս առնել»։ Երբ Օրմանեան Սրբազան ինձ հարցուց թէ ի՞նչու չեն պատասխաններ, ըսի ծիծաղելով մը թէ «կ'երեւի որ իրենց մէջ Թէոփիլէ մը չգտնուելուն համար պապանձեր են»։

«Եւ յետո՞յ»։

—Լսեցի թէ Պարտիզակէն Դուրեան վարդապետը պիտի բերուի եւ ինձ փոխանակէ։ Թո՛ղ խեղը տեսնեն անոր Դպրեվանք, ինամակալութիւն, վերատեսչութիւն եւ այս ժողովածոյ նորակ և նորելուկ տիրացութիւն։

Մամբրէ մեկնեցաւ, սա վերջին յայտարարութիւնն ընելով՝ քար մը նետած ըլլալու համար Վահան վարդապետի. «Ճաւխտենական փառք ու երանութիւնն ի'ոզ ըլլայ խման մը չըլլալս» որուն ետեւէն ան ալ սա խօսքը

կը յեղյեղէր։—«Հէք դու, հէ՛ք վերծանող, իրաւ վերծանող մը պիտի ըլլայիր և քալ հայկաբան և սիրելի դասախօս և բազմարդիւն վաստակաւորը վանքին, եթէ քչիկ մը խման ըլլայիր»։

Այս միակ վարդապետն է որ Ներսէս վարդապետի հետ երբեք վանքին դռնակէն դուրս չելաւ։ Հաւատարիմ մնաց վանքին, միայն թէ անգամ մը Պրուսա գնաց դարմանելու համար իր անձը, բայց հոն չերմուկներուն մէջ կիներ տեսնելով՝ գայթակղեցաւ և վանք դարձաւ։

Երբեք բազմանք չունեցաւ հոգեւոր բարձրը պաշտօններու կամ աստիճաններու և ոչ իսկ եպիսկոպոսութեան. միայն թէ երբեմն, որովհետև լուսաբարապետ էր, զբօսնելու համար եպիսկոպոսական չաթալ-թագը կը դնէր գլուխը և եմիփորոնները կը կախէր և հովուական գաւազանը կ'առնէր և փառաւոր մորուքը չոկելով, ծիծաղելով, Աղջիկ-Մինաս լուսաբարին կ'ըսէր. «Ծո նայէ՛, կըլմանիմ եպիսկոպոսի»։ Տիրացու Աղջիկ-Մինաս խընդալով մարմրելով կը պատասխանէր. «Զարխափա՛ն վկայ, որ ոչ թէ եպիսկոպոսի կըլմանիս, այլ և կաթողիկոսի՛. մեռնիմ պօյիդ պօսիդ»։

Վերծանող հիմա քաշուած կ'ապրի, հիւանդկախ է և ծերացած։ Միայն թէ սա մխիթարութիւնն ունի, որ եթէ դրաբարագէտ Դպրեվանքցի չտուաւ ազգին, գոնէ աշխարհաբարագէտ ալ չտուաւ։

ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ. ՏԷՐ—ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՈՕՊԷՐԹ ԳՕԼԷՃ

Վարժարանիս յառաջիկայ տարեշրջանը կըսկսի սեպտ. 1/14ին։ Կարգադրութիւններ եղած են վաճառականական ուսումը բազմացուած կատարելութեամբ աւանդելու համար։ Վարժարանիս մասնաւոր բժիշկը ուսանողներու առողջութեան, մարմնամարզներու և խաղերուն, ինչպէս նաև վարժարանին ընդհանուր առողջապահական վիճակին վրայ կը հսկէ։ Մարմնամարզի նոր և գեղեցիկ մասնաւոր չէնք մը կառուցուած է նորոգապէս, իր մէջ ունենալով մարմնամարզի ամէն տեսակ գործիքներ, վերջին դրութեանց համաձայն։ Երկու տարիէ ի վեր բացուած է նաև փոքր տղոց յատուկ նոր չէնք մը, ուր կ'ընդունուին մինչև տասը տարեկան աշակերտները։

ՏԷՐ ԹԱԹԻԿ

(ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԿՆԱՆԵՒԷ)

(Շարունակութիւն նախորդ թիւէն)

Ցերեկուան մօտ էր երբոր գիւղ մտանք։ Փայտաչէն և համակուռ տուներու կրկնակ շարք մը կը տարածուէր մեր առջև, ճիշդ կիսալուսնի կորութեամբ, կեդրոնը ունենալով բաւական ընդարձակ եկեղեցի մը՝ որուն բակը իբր դպրոց կը ծառայէր գիւղացւոց։ Գիւղին կառարը, կանանչաւէտ ու ծառալից բարձրաւանդակի մը վրայ, միակ քարաչէն չէնք մը կար, Մըկըր չորպաճիի բնակարանը։ Չորպաճին բազմանդամ ընտանիք մը ունէր, տոգորուած նահապետական աւանդութիւններով, և հազիւ թէ այդ կրկնայարկ ընդարձակ չէնքը կը բաւէր բոլոր իրեններուն։

Այդ չէնքէն անդին, գիւղը միայն արտեր ունէր, ինչպէս նաև մանարան մը որ կրկու բլուրներու մէջտեղ կորսուած կը մնար, դէպի գերեզմանատուն տանող քարուտ ու առապար ճամբու մը վրայ։

Երբոր գիւղ մտանք, զարմացանք՝ տեսնելով որ ոչ ոք կար փողոցներուն մէջ և կամ տուներուն առջև։ Լուր օր էր, աշխատանքի օր, բայց ինչ պատճառ կար որ այսպէս բոլոր գեղջուկները լքած էին գիւղը։ Ծանօթ դուռ մը զարկինք, և անկիւն մը սքլած պառաւէ մը՝ որ իր վերջամնաց օրերուն անսահման ձանձրոյթը կը մեղմէր բոթի մը անխին հետ խաղալով՝ իմացանք թէ բոլոր գիւղը չորպաճիին պարտէզը հաւաքուած է՝ վարժապետին և Տէր Թաթիկի կռիւը կարգադրելու համար։

Իսկապէս ալ անորոշ բայց խլացուցիչ ժխոր մը կը հասնէր գիւղին խրճուքէն։ Չլերը թողուցինք Մինայի, և երկու ընկեր ձեռք առինք գիւղին միակ ճամբան, երկար ու աղոտ զառիվեր մը որ աստիճան աստիճան քարայատակուած էր երկու կողմերէն։

Պառաւին ըսածը ճշմարիտ էր։ Ամբողջ գիւղը խռնուած էր չորպաճիին տան չուրջը

և կը խժար մեղուներու երամի մը պէս։ Տեղ տեղ խումբեր կազմուած էին, և մարդիկ ձեռքի ու ոտքի չարժուձեներով կը ջանային մեկնել կամ բացատրել բան մը՝ որուն ինչ ըլլալը չէինք գիտեր։ Կամաքուկ մը բազմութեան խառնուեցանք։ Գիւղացիք ա՛յն աստիճան հետաքրքիր էին և զբաղած՝ որ չնչմարեցին մեր ներկայութիւնը։

Երբոր քիչ մըն ալ յառաջացանք, մեր աչքերուն առջև պարզուեցաւ արտակարգ տեսարան մը՝ որուն գերազանցապէս ծիծաղելի հանգամանքը չկրցանք ըմբռնել առաջին ակնարկով։ Չորպաճիին ախուին առջևն էինք։ Այնտեղ էին տանուտէրը, Զոլախ Թաթիկը՝ որուն սադայէլի դէմքին չատ խորթ վայլած էր քահանայական սքեմը, գիւղին վարժապետը՝ նիհար ու հիւծած երիտասարդ մը որուն դէմքը խորչակնահար խոտերու գոյնը ստացած էր, ժամկոչ Մարտօն, գիւղին մանր մունր չոջերը, և վերջապէս գիւղացւոց բազմութիւնը, կին, էրիկմարդ ու տղայ խառն։ Մէջտեղը՝ ճերմակ աւանակ մը կար, որուն առջև թերթ մը թուղթ դրուած էր։ Հեռուէն՝ թուղթին վրայ երկու գիր տեսանք, «Ա» և «Ի» ձայնաւորները, որոնք անչուշտ մանաւոր նպատակով մը խոշոր գրուած էին։

—Լսեցի՞ք, կ'ըսէր Թաթիկ, պատուելին լսեցի՞ք։

—Այո՛, ձայնեց չորպաճին՝ ներկաներուն կողմէ։

—Թող կրկնէ, թող կրկնէ որ վերջէն խօսք չելլէ, յարեց Թաթիկ։

Յետոյ՝ վարժապետին դառնալով, աւելցուց.

—Պատուելի, Ս. Մաչթոցն ու Ս. Տակիտոսը վկայ թող ըլլան, ինչպէ՞ս կը հնչուին այս երկու ձայնաւորները։

—«Ա–ի», մնչեց վարժապետը, որ բոլորովին չփոթած երեւոյթ մը ունէր։

—Վկա՛յ էք, գոռաց Թաթիկ յաղթական, վկա՛յ էք, չորպաճի, աղաներ, Ս. Մաչթոց, Ս. Տակիտոս, Ս. Անգեղաթանքոս...

—Ագաթանգեղոս, ճչդեց վարժապետը, բայց գիւղացւոց գոռում գոչումը խեղդեց իր ձայնը։

—Վկայ ենք, վկա՛յ, կը պոռային ամէնքն ալ։

Այն ատեն, Թաթիկ բռնեց աւանակը և ականջներէն քաշելով՝ գլուխը կէս մը բռնի խոնարհեցուց Թուղթին վրայ։

—Ըսէ նայիմ, ո՛վ Բարաղամու (Բաղամ) պարգև, ձայնեց էշուն, ինչպէ՞ս կը հնչուին սա գիրերը...

Ուշադիր՝ կը դիտէինք այս տեսարանը, առանց գիտնալու թէ վերջը ո՛ւր պիտի յանգի։ Մեր չորս դին, գեղջուկները այնքան հետաքրքիր դարձած էին որ չունէ անգամ չէին առներ։

Անասունը գլուխը ծռեց, պահ մը հոտուրտաց Թուղթը, ռնգունքը ուռեցուց, յետոյ ականջները ցցելով դունջը վեր առաւ և գլխու մեծ վայելուչ չարժումով մը սկսաւ զռալ գոռաձայն.

—Ա՛ ա՛ ա՛—ի՛ ի՛ ի՛... ա՛ ա՛ ա՛—ի՛ ի՛ ի՛...

—Տեսա՞ք, չէի՞ ըսեր, աղաղակեց Թաթիկ, ո՛վ իրաւունք ունի...

—Տէր Թաթի՛կը, տէր Թաթի՛կը, կը պոռային չորս կողմէն։

—Աֆէ՛րիմ Տէր Թաթիկ, աֆէ՛րիմ, ըսաւ չորպաճին՝ որուն դէմքը յայտնապէս հիացիկ արտայայտութիւն մը ստացած էր։

—Աֆէրիմ, կրկնեցին միւսները, ա՛ֆէրիմ... եաման է մեր Տէր Թաթիկը, եաման՛ն...

Եւ վրան խուժեցին ձեռքերը համբուրելու համար։ Բայց այնքան բազմաթիւ էին որ չէին կրնար ամէնքը մէկ հասնիլ. եաս մնացողները, ատիպուած, փչելերը կը քաշէին ու կը համբուրէին ականածու չերմեռանդութեամբ։ Թաթիկ՝ այդ վայրկեանին կրնար ինքզինքը սուրբ հռչակել. գիւղացիք ծընրադիր պիտի խոնարհէին իր առջև։

Սակայն մենք խնդիրը չէինք դիտեր, մենք բան մը չէինք հասկցած ո՛չ այդ տեսարանէն, ոչ ալ անոր հետեւող համակրանքի և հիացման արտայայտութիւններէն։

—Բայց խնդկատակութիւն է ասիկա, պոռաց վարժապետը, որուն դէմքին գոյնը դեղինէն ճերմակի փոխուած էր։

Թաթիկ՝ որ կրցած էր ինքզինքը աղատել գիւղացւոց ձեռքէն, չիտակ անոր վրայ խոյացաւ, բայց յանկարծ մեզ տեսնելով Թողուց զայն և փութաց մեր քով։

—Կոտրտուելի՛ք, ձայնեցի, աս ի՞նչ սքեմ է վրադ։

—Սը՛ստ, ձայն մի՛ հաներ, մնչեց ականջս ի վար, սատանան ծերանայ նէ վանքը միտքը կ՚իյնայ...

—Աղէկ, այս էշուն խա՞ղը ինչ պիտի ըլլայ։

—Աստուածնիդ սիրէք ձայներնիդ մի՛ հանէք... վերջէն գործս բուրդ կը դառնայ... դուք ալ «աֆէրիմ» պոռացէք մխսնեբուն պէս, չատ մեծ բարիք մը ըրած կ՚ըլլաք ինծի... վերջէն կը պատմեմ...

Չինքը կը սիրէինք, կը սիրէինք այնքա՜ն որ չէինք կրնար խնդիրքը մերժել։

—Աֆէրիմ, աֆէրիմ Տէր Թաթիկ, եաման Տէր Թաթիկ, պոռացինք մենք ալ։

Մեր աղաղակին վրայ, չորպաճին ալ մեր կողմը դարձաւ, մեզ նչմարեց և բարի դաւստա մաղթելէ վերջ.

—Շիտակը, ըսաւ, սուտ չեն ըսեր մեր տատերը... հագուստը չնորհք կը բերէ մարդուս վրայ... տեսա՞ք սա մեր Տէր Թաթիկը, լեզուս կտրել կուտամ եթէ ձեր քաղքէն մէկ հատ մը ելլէ իրեն պէս։

Չորպաճին կրնար ապահով ըլլալ իր լեզուին նկատմամբ. ոչ թէ միայն մեր քաղքին մէջ, այլ եթէ քսան քաղաք ալ չրջելու ըլլային, չպիտի կրնային Տէր Թաթիկի նմանը գտնել։

Գեղջուկները տակաւին վերջ չէին տուած իրենց հիացման, և վարժապետը կը ծաղրէին՝ երբ պահ մը մէկ կողմ քաչեցինք Տէր Թաթիկը, խնդրին ընոյթը հասկնալու համար։

Օ՛հ, երբեք այդքան խնդացած չէինք։ Իսկապէս սաղայէլի հնարամտութիւն ունէր այդ գեղջուկը։ Ահա թէ ի՛նչ էր խնդիրը։ Վարժապետը՝ որ քանի մը ամիս առաջ գիւղ եկած էր, այդ աստիճան տգէտ մարդ մը քահանայ դարձած տեսնելով կը զարմանայ, և իրեն համար տեսակ մը անընդոտնելի պարտականութիւն կը նկատէ Պօլսոյ թերթերէն մէկուն միջոցաւ հրապարակելու Տէր Թաթիկի քահանայական պաշտօնավարութիւնը նչանաւոր դարձնող կարգ մը չահատակութիւններ։ Վարժապետը, մասնաւորաբար կը չեչտէ Տէր Թաթիկի ծայրայեղ ագիտութիւնը, որ պարզապէս գայթակղեցուցիչ կը թուէր իրեն։ Տէր Թաթիկ՝ արժանապատուութեան խնդիր մը կը յարուցանէ այս յոդուածին վրայ, և նախապէս վարժապետին «ոսկորները չփելէ» վերջ, չունչը կ՚առնէ չորպաճին տունը։

—Խալթ է ըրեր, կը վճռէ այս վերջինը՝ գրուածին տեղեկանալով, ծա դուն հոգ մի՛ ըներ, ես անոր ականջները կ՚ոլրեմ։

—Ես ոսկորները ոլրեցի, ի՛նչ ընեմ ականջները, ես ուրիչ բան կ՚ուզեմ... կա՛մ ան պիտի երթայ ասկէ, կամ ես...

—Ծա դուն ինչպէ՞ս կ՚երթաս...

—Կամ ա՛ն, կամ ես...

Չորպաճին պահ մը կը խորհի։

—Ծա՛ Թաթիկ, կ՚ըսէ քիչ մը խոկալէ վերջ, ծա կարդացուոր տղայ է, ծա դուն ալ իրաւ թուղթէ խալէմէ խապար չունիս։

Տէր Թաթիկ ալ գիտէ այդպէս ըլլալը, բայց ի՛նչ օգուտ որ գործին չգար այդ մըտքով խոստովանութիւն մը։

—Չորպաճի, կ՚ըսէ՝ լուրջ դէմք մը առնելով, վարժապետը Աստուածոյ իմաստութիւնը ընդունած մարդոց միայն կրնայ բան մը սորվեցնել. Ս. Մաչթոց վկայ՝ ես անքան անաստուններն իսկ կրնամ լեզու հանել։

—Ծա այդ ի՞նչպէս...

—Դուն ինծի խօսք տուր որ վարժապետը պիտի ճամբես, և ես ալ ըսածս կը գործադրեմ։

Չորպաճին խօսք կուտայ, և Թաթիկ կը սկսի պատրաստել իր յատակագիծը։ Կ՚առնէ երկու թերթ թուղթ, պարկի ձեւով եղերքները իրարու կը փակցնէ, մէջն ալ գարի կը դնէ, և վրան «Ա» ու «Ի» ձայնաւորները գրելով կը սարքէ այն խաղը՝ որուն վերջին տարուածին հանդիսատեսները եղած էինք։ Մտածելով թէ էշը՝ թուղթին տակէն գարիին հոտը առածին պէս պիտի սկսի ղռալ, եւ թէ ղռացած ատենն ալ՝ի՛նչ ընէ «Ա» եւ «Ի»

ձայնաւորները պիտի արտաբերէ, ամենայն վստահութեամբ ամբողջ գիւղը կը հաւաքէ եւ միամիտ ու սգէտ գեղջուկներուն աչքին կը ստանայ տեսակ մը դերազանցութիւն որ վարժապետին դատակնիքը պիտի ըլլար։

—Էյը լեզու հանեց պչ՛, կ՛ըսէին տա-կաւին չաբաթներ վերջը, ինչպէս ըսին ընդ-միշտ, ծա սա վարժապետ ըսուած փայտի կտո՞րը ինչ ըրած ունի...

Յաջորդ օրն իսկ խեղճ տղան ճամբեցին։

Իրիկունը, Տէր Թաթիկի հիւր մնացինք։ Այնքա՜ն անհամբեր էինք իր քահանայու-թեան գաղտնիքը լուծելու որ ստիպուեցանք մերժել Մըկրը չորպաճիի հրաւէրը։

Եամա՛ն Տէր Թաթիկ, ա՛լ առաջինը չէր։ Փառաւոր սեղան մը սարքեց մեզի համար, կը հրամցնէր անընդհատ ու կ՛ըսէր.

—Կերէ՛ք տղաք, եւ թող խիղճերնիդ հանդարտ ըլլայ, գողութեան պատուղ չէ... տեսա՛ք այս օրուան գործը, գիւղացւոց հոգին ալ ուզեմ՝ վաղը տունս կը բերեն... կերէ՛ք, վերջէն կը խօսինք։

Պարտէզը, փսխաթի մը վրայ փռուեցանք կերակուրէն վերջը։ Հաճելի գիւղ մըն էր, զով ու մեղմիկ սիւգով մը, որ անտառնե-րուն անուշ բոյրը կը բերէր մեզի։ Հազարա-ւոր ճճիներ կը բզզային մեր չուրջը, բոյսե-րու թաւուտներուն մէջէն։

Թաթիկ՝ այնկային քսակը դրաւ մեր առջեւ, պլորուեցաւ փսխաթին վրայ եւ սկսաւ պատմել։

Մինա մեզի ճշմարտութիւնը յայտնած էր ճամբուն ընթացքին, պնդելով թէ Չորպաճին տէրտէր չինած էր Թաթիկը։ Մարդը տես-նելով որ Թաթիկին պարտքը տարուէ տարի կը մեծնայ եւ մուրհակները ղուր տեղը կը յաչորդեն իրարու, կը սկսի խստութիւն ցոյց տալ։ Բայց Թաթիկ հոգը չըներ։ Դրաւ-ուելու արժանի բան մը չունէր որ վախնայ։ Մէկ ձիերը կան, և անոնք ալ... անպիտանը հոգին կուտայ ձիերը չի յանձներ։

Օր մը, չորպաճին կրկին իր քով կը կանչէ զինքը։

—Ծա Թա՛թիկ, կ՛ըսէ, աս մուրհակները նորելով նորելով տունը թուղթ չմնայ, ծա ասոր վերջը ո՞ւր պիտի երթայ։

Թաթիկ գիտէր թէ ուր պիտի երթայ։

—Ամա՛ն չորպաճի, աչքիդ փոչին ըլլամ, դուն գիտես, կ՛ըսէ պաղատագին։

—Ծա ինչ կ՛ընես առած դրամդ։

—Դրա՛մն ալ ինչ է, չորպաճի, դրամ տուողը ո՛վ, առնողը ո՛վ... ուտելիք կու-տան, հաւ կուտան, հաւկիթ կուտան... եթէ չառնես՝ բան մըն ալ չեն տար ու քթիդ կը խնդան...

Չորպաճին ստկայն իր ծրագիրը ուներ։

—Ծա Թաթիկ, կ՛ըսէ, կարդալ գիտե՞ս...

—Է՛հ, քիչ մը բան, սանկ չերս մը հացի չափ։

—Հեգելով հանելու չափ բան մը, հէ՞...

—Ծառայ եմ չորպաճի...

—Այդչափը կը բաւէ... հիմա իս մտիկ ըլէ. պարտքդ հարիւր քսան ոսկիի հասած է...

—Ոտքիդ մատաղ, չորպաճի...

—Դուն իս մտիկ ըրէ... մեր Տ. Մես-րոպը գիտե՞ս ա, երթալոց է... այսօրուան վաղուան խնդիր... եթէ քեզ քահանայ ձեռնադրել տամ քանի՞ տարիէն կրնաս պարտքդ վճարել...

—Քահանայ... ինչ կ՛ըսես, չորպաճի...

—Ծա քու ինչո՞ւդ է պէտք... դուն իմ խօսքիս պատասխան մը տուր։

Բայց Թաթիկ չուզեր համաձայնիլ։ Զիա-պանութենէն, մանաւանդ իր կատարած յե-ղուզակի ձիապանութենէն մինչև քահանա-յութիւն՝ անջրպետը այնքա՜ն մեծ կ՛երեւայ իրեն որ կրկին կը մերժէ։

—Չորպաճի, ղիս քահանայ չեն ըներ...

—Ծա ինչո՛ւդ է պէտք, եթէ մինակդ մնաս՝ հարկաւ չեն ըներ, ծա քեզ ժողովքի դռնապան անդամ չեն ըներ... բայց քանի որ ե՛ս պիտի ուզեմ որ ընեն... դուն ինծի ձգէ այդ գործը և իմ ըսածիս պատասխան մը տուր... քանի՞ տարիէն կրնաս պարտքդ տալ...

Թաթիկ կը սկսի խորհիլ։ Կարգադրու-թիւնը սքանչելի կը թուի իրեն, և որչա՛փ ալ անյուսալի կը դանէ անոր իրականացումը, կըզգայ թէ չորպաճիին ապրեցնիկ դիրքը չատ իսկ է ատանկ գործի մը արգելքները վերցնելու համար։

—Մի՛ մոռնար որ, կ'աւելցնէ չորպաճին, իմ պատպանութիւնս վրայէդ չպիտի վերնայ քահանայ ըլլալէդ վերջն ալ։

Թաթիկ կը խոստանայ երեք տարիէն պարտքերը դոցել, տոկոսներն ալ միասին, և նոյն չաբթուն իսկ, Տ. Մեսրոպի մահուընէն երկու օր վերջ, գիւղին ամբողջ բնակչութեան կողմէ ստորագրուած յանձնարարականով մը քաղաք՝ եպիսկոպոս առաջնորդին կը ղրկուի, իբր մաքրակեաց, ուսեալ, եկեղեցական կրթութիւն ունեցող, վերջապէս՝ իբր ամէն կերպով իր կոչումին արժանի անձնաւորութիւն մը։ Առաջնորդը՝ որ չատ լաւ կը ճանչար Թաթիկը, յանձնարարագիրը կարդալէն վերջ.

—Ծա ո՞ւր է ընծայացուն, կը հարցնէ Թաթիկին, կարծելով թէ ուրիշ Թաթիկի մը վրայ է խնդիրը։

—Ծառայ եմ, Սո՛ւրբազան, կ'ըսէ մեր սատանորդին՝ մէջքը կոտրելու աստիճան խոնարհելով։

—Ծա հասկցանք, ծա տիրացո՞ւն ուր է...

—Հո՛ս է, Սուրբազան ...

—Ծա հայտէ կանչէ՛ Թող գայ...

Թաթիկ՝ նոր խոնարհութիւն մըն ալ կ'ընէ։

—Ես եմ Սուրբազա՛ն...

—Դո՞ւն...

Առաջնորդը կը սկսի աչուըները չփել, կարծելով թէ խաբկանքի մը խաղալիք դարձած է։

—Ծա դուն ձիապան Թաթիկը չէ՞ս։

—Ծառայ եմ, Սուրբազան։

—Գող Թաթիկը...

—Ծառայ եմ Սուրբազան։

—Սա մեր եկէղին հաւերը գողցողը...

—Աղի չաբթու ալ գառնուկը տարի, Սուրբազան...

—Վա՛յ անօրէն, ծա կորսուէ՛ սըկէ, անպիտան, ծա քեզ տէրտէր չէ՝ տէրտէրի չուք անգամ չեմ ըներ, գող չուն...

—Ծառայ եմ Սուրբազան։

—Ծա կորսուէ՛ կըսեմ քեզի, ծա հի՛մայ ոսկորներդ տոպրակը կը դնեմ, անիծի՛ց չուն...

Եւ գործը խօսքին միացնելով, առաջնորդը պատէն վար կ'առնէ իրիսկիքը(*), և կը վերցնէ Թաթիկի գլխուն վրայ...

(*)Կռնակ քերելու փայտ։

Բայց ճիշդ այդ րոպէին յանկարծ չորպաճին ներս կը մտնէ մեծավայելուչ ու հանդիսաւոր չարժուձեւով մը, իր դիրքին ու աղդեցութեան մեծութիւնը ըմբռնող, և անոր պատչաճ ընդունելութեան մը սպասող մարդու մը պէս։

Առաջնորդին ձեռքը կախ կը մնայ օդին մէջ։

—Հրամմեցէ՛ք, չորպաճի, սանկ բազմոցին վրայ անցէք... ծա Թաթիկ, հայտէ ժամկոչին ձայնէ, Թող խահուէ բերէ...

Թաթիկ դուրս կը վազէ։

—Բարի եկաք, չորպաճի, ինչպէ՞ս էք, տունէ՞ն ինչպէս են... որչա՛փ առեն կ'ընէ մեզ մոռցեր էիք...

—Ի՞նչ ընենք, Սրբազան, գործի եղանակն է...

—Ճիշդ է, ճիշդ, հրամմեցէք, սիկառ վառեցէք...

—Հիմայ տէրտ մըն ալ բացուեցաւ մեր գլխուն, Տէր Մեսրոպը...

—Աստուած լուսաւորէ հոգին...

—Տէր Մեսրոպը մեռաւ... մենք մեր Թաթիկ տիրացուն չարմար տեսանք...

Սրբազանին լեզուն իսկոյն կը փոխուի տեսնելով որ չորպաճիէն բղխած է պահանջումը։

—Շատ աղէկ էք ըրեր, կ'ըսէ, ի՞նչ ունի, պատուական քահանայ կ'ըլլայ... կարդացուր մարդը... պատուաւոր... բարոյականը տեղը... անկէ աղէկը ո՞ւր պիտի գտնէք... Աստուած խերով ընէ...

Շատ չանցած՝ Թաթիկ կը ձեռնադրուի, և փոքրանքի նոր աղբիւր մը կը դառնայ գիւղացւոց համար։

Փարա, միայն փարա, միչտ փարա։ Ուրիշ խօսք մտիկ ընել չուղեր։ Բարեւն իսկ առանց դրամի չտար։ Կուգան կը գանգատին չորպաճիին, որ արդէն միակ պատասխանատուն էր կատարուած ձեռնադրութեան։ Բայց չորպաճին ականջ չի կախեր։

—Ինչո՞ւս պէտք, կ'ըսէ, ի՞նչ ունի, չատ իսկ է այս գիւղին համար։

—Բայց այս մարդը փարայէ զատ ուրիշ բանի նայած չունի, կ'առարկեն քանի մը համարձակախօսներ։

—Անօթի չպիտի պահէիք ա՛, կ'աւելցնէ չորպաճին անգութօրէն, և խօսքը կը կտրէ։

Երկու տարի մը կ'անցնի այդպէսով։ Ամէն գիւղացի դժգոհ է, դժգոհ են նաև չորպաճին ու Տէր Թաթիկ։ Առաջինը զուր տեղը կը սպասէ որ Թաթիկ խոստումը գործադրէ։ Ճիշդ է որ պարբերաբար դումարներ կը յանձնէ իրեն, բայց ո՛ւր պարագը, ո՛ւր յանձնուած դումարները։ Իսկ Թաթիկ դժգոհ է՝ որովհետև այդ աղքատիկ գիւղէն հայ չկըլլեր, և կամ աւելի ճիշդը՝ իր ուզածին պէս հայ չկըլլեր։

Թաթիկ կը չարչարէ միտքը, կը խոկայ անընդհատ, ցորեկ կը խորհի՝ գիշեր կը խորհի, միշտ վստահ իր արտակարգ հնարամտութեան վրայ։

Եւ վերջ ի վերջոյ, կը գտնէ միջոց մը, նոյն իսկ շատ փառաւոր միջոց մը . . .

ԱՐԱՄ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍԻՐՈՑ ԱՆՈՒՇՋԸ

Պուրակ մ'էր կանաչ
Մովու մը առանձ,
Խորհուրդով լեցուն
Ու լուսնակով ճիւն.

Ձով խորչերու մէջ
Վերջալոյսէ վերջ՝
Պահն էր հեչտանքին.
—Գինի, երգ ու կին . . .։

Հոդ, այդ մենարան
Եդեմ մ'էր բուրեան.
Աղջիկ մը նաժիշտ,
Բնութեան երաժիշտ՝

—Յօդուածն ներքաւարտ—
Ձայնով մը զըւարթ
Կ'երգէր հրճուագին
Իղձերն իր կեանքին։

Տեսաւ զիս յանկարծ
Ծառին տակ լինած.
Ո՛վ դիտէ ինչ խոհ
Թողուց զինք զբաղած . . .

Իր ձայնին ոսկին
Լըռեց տըրտմագին.
Ու նայուածքն էր խոր
Սարսափ մ'անժըխոր։

«Սիրտըս առեղծուած՝
Կին չէ՛ լացուցած . . .
Ծընընդադիր, անխօս,
Ես կը մընամ հոս»

Ըսի. «Դուն երգէ՛
Ու թո՛ղ բլուրները
Վանկերդ յամրօրէն
Վիչտ—հոգիս օրրեն»։

Մ. ՈՒՂՈՒՐԼԵԱՆ

Տօքթ. Թաչճեան էֆ., որ բաւական ժամանակ Պաղտատի առողջապահական բժիշկի պաշտօն վարելէ ետք՝ մայրաքաղաքս եկած էր, Սամսոնի առողջապահական բժիշկ կարգուած ըլլալով, նախորդ չաբթուն մեկնեցաւ իր պաշտօնատեղին։ Յարգելի բժիշկն ամենուրեք ընդհանուր դնահատման եւ համակրանքի արժանացած է՝ իր պարտաճանաչութեամբը, աղնուութեամբը եւ բժշկական կարողութեամբը։ Կը չնորհաւորենք զինքը՝ Սամսոնի նման կարեւոր քաղաքի մը առողջապահական բժիշկ անուանուելուն առթիւ։

****Նոյնպէս կը չնորհաւորենք մասնաւորապէս մեր աշխատակից Տօքթ. Տ. Ալլահվէրտի Որդի էֆ.ն, որ յաջողապէս աւարտելով իր բժշկական ուսմանց շրջանը՝ կայս. բժշկական վարժարանի քաղաքային ճիւղին մէջ, Տօքթորութեան վկայական առացաւ անցեալ ուրբաթ օր, այդ վարժարանի վկայականաց բաշխման հանդէսին, իր շրջանաւարտ ընկերակիցներուն հետ որոնց ուրախ Հայ են եւ որոնց անուններն հրատարակած ենք ասկէ առաջ Մասիսի մէջ։ Այս Տօքթորները զանազան գաւառային քաղաքներու թաղապետական բժիշկ նշանակուեցան վիճակաւ եւ Տօքթ. Տ. Ալլահվէրտի Որդի էֆ.ի վիճակեցաւ Գոնիեայի նահանգին Պօզգըր գաւառակը։*

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ

ՇԷՅՔՍՓԻՐԻ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Ա.

Եթէ Եւրոպացի ազգերուն գրական պատմութեան էջերը ուշի ուշով թղթատենք, պիտի տեսնենք թէ ժ.Զ. դարը գրականութեան տեսակէտով ալ, Անգլիոյ ամենէն նշանաւոր դարը եղած է։—Եղիսաբեթ թագուհւոյն օրով, ինքն իսկ գրականութեան սիրահար ու մեկենաս մը, այնչափ յառաջացաւ գրելու արուեստը ու այնքան կարող ու կարեւոր գրական դէմքեր երեւցան, որ արդարև այդ դարը, ամէն կերպով, անգլիական գրականութեան Ոսկեդարը կոչուելու արժանի է։

Հոս բաւականանանք յիշել ատենցմէ միայն երեքը, որոնք մտաւորական ամենէն մեծ գործունէութիւնը ունեցած են. Ուիլլեըմ Շէյքսփիր (1564—1616), Քրմընտ Սբենսըր (1552—1599), և Ֆրանսիս Պէյքըն (1561—1626)։—Շատ պատմաբաններ ասոնց հետ կը կցեն նաև ուրիշ երկու անուններ, որոնք ոչ նուազ կարեւոր տեղ մը կը գրաւեն այդ դարուն գրական պատմութեան մէջ։—Պէնճամէն Ճոնսըն (1514—1637), որուն ողբերգութիւնները չատ ժողովրդականութիւն գտած են ամբողջ Անգլիոյ մէջ,—և Ռիչարտ Հուքըր (1553—1600)։

Ասոնք որքան ալ գրականութեան տարբեր ճիւղերը ջանացին մշակել, տակաւին լեզուին բարեփոխմանը մէջ իւրաքանչիւրը իր դերը ունեցաւ։ Այն անգլիերէնը, որ ժ.Զ. դարէն առաջ կը խօսուէր, բոլորովին տարբեր, դժուար ու կնճռոտ լեզու մըն էր. կազմութիւնները միչտ փոփոխութեանց կ'ենթարկուէին, այնպէս որ ապրող սերունդը նախորդներու գրականութենէն գրեթէ բան մը չէր հասկնար։ Եւ ահա այդ ժամանակներն էր, երբ Եղիսաբեթեան Դրականութիւնը (Elizabethian Literature) վրայ հասաւ, ու վերը յիշուած գրական դէմքերուն չնորհիւ, լեզուն ինքնին այնքան բարեփոխուած վիճակ մը ստացաւ, որ առանց ո և է ուրիշ փոփոխութեան մը պէտքը զգալու, եկաւ ու եղաւ այսօրուան անգլիերէնը։

Եղիսաբեթեան Դրականութիւնը որ մեկէ աւելի ներգործիչ, հիանալի ու ազդու յատկութիւններ ունեցաւ՝ որքան ստեղծիչ ու երեւակայական, այնքան ալ բնական ու իրական է։ Եւ սակայն ինչ որ ամենէն աւելի ուշադրութիւն կը գրաւէ, սա է թէ այդ դարը երեւակայութեան դար մը եղած է, եթէ ոչ բոլոր աչխարհի՝ գոնէ Անգլիոյ համար։ Բանաստեղծներ ու փիլիսոփաներ երեւակայութեան մէջ փնտռած են իրենց հոգւոյն ու մտքին ճշմարտութիւնները, և չէ՞ մի որ այդ երեւակայական ստեղծող ոգին կը տեսնուի միչտ, Միլտոնի դիւցազներգութեանց, Պէյքընի փիլիսոփայութեան և Շէյքսպիրի ո և է թատերական կտորին մէջ։ Չմոռնանք նաև ըսել թէ՝ այս գրականութիւնը, մարդկային կեանքին ամէն մէկ վիճակին, ամէն մէկ տարիքին և ամէն մէկ ճակատագրին պատկերացումն է։ Մէկ խօսքով՝ ան ընութիւնը կը ցոլացնէ մարդկային աչքին առջև։

***

1564ի ապրիլ ամսուան, Ավօն գետին վրայ գտնուող Սթրէդֆըրտ քաղաքին մէջ կը ծնէր, աչխարհի ամենէն մեծ թատերգակ բանաստեղծը, Ուիլլեըմ Շէյքսփիր։ Այս թռւականը որքան ալ ճիշդ ու վաւերական, տակաւին ոչ ոք գիտէ թէ ո՛ր տունը և թէ այդ ամսուան ո՛ր օրը ծնած է Շէյքսփիր։

Հայրը, Ճոն Շէյքսփիր, լաւ ու բարեկեցիկ վիճակի մը տէր, քաղքին կարեւորագոյն անձերէն մէկն էր։ Ուիլլեըմ՝ մինչև եօթը տարեկան մօրը խնամքը տակ մեծնալէ վերջ, դպրոց դրուեցաւ։ Թէ այդ ժամանակուան դպրոցական մը ինչ հանգամանքներու տակ կը կրթուէր և ինչ պարտականութեանց կ'ենթարկուէր, արդարև չատ հետաքրքրական է գանոնք լսելը։ Առաւօտուն կանուխ պէտք էր արթննալ, արագ կերպով հագուիլ, երեսն ու ձեռքերը լուալ, մազերը սանտրել, անկողինը չտկել ու վար իջնելով ընտանիքին ամէն անդամները ողջունել։ Հագուստ-

ները, գլխարկը և կամ կօչիկները աղտոտ գտնուած պարագային, ազան ինք պարտաւոր էր մաքրել զանոնք և յետոյ դպրոցական պիտոյքները առնելով վարժարան երթալ։ Դպրոցէն ներս մտնելուն պէս, վարժապետն ու ընկերները կը բարեւէր ու տեղը անցնելով մինչև իրիկուն չարաչար կ'աշխատէր։ Երեկոյին, առանց փողոցները պտտելու, ուղղակի տուն կը վերադառնար, տնային գործերէն ալ ետ չմնալու համար։ Եւ սակայն պէտք է աւելցնել թէ Շէյքսբիր, իր ամբողջ ուսանողական չրջանին մէջ կրցաւ բացառութիւն մը կազմել այս մասին։ Վարքի մասին այնքան նախանձախնդիր չեղաւ որքան աչխատասիրութեան մէջ։ Մէկ խօսքով, բառին բուն նչանակութեամբը, աչքը–բաց տղայ մըն էր։

Ինչ սորվեցաւ Շէյքսբիր։ ամէն բանէ աւելի, բնական է որ լատիներէնի բաւական մեծ կակ պաչար մը ստացաւ, քանի որ Դասական Դրականութիւնը մեծ կարեւորութիւն ստացած էր այն առեններէն, և դպրոցներու մէջ ալ իբր դաս կ'աւանդուէր։ Լատիներէնէն զատ սորվեցաւ նաև քիչ չատ յունարէն և ուրիչ մէկ քանի գիտութիւններ, ինչպէս երկրաչափութիւն, տիեզերագրութիւն և այլն։

1580ի սկիզբներն էր, երբ Շէյքսբիր հասակ տասնըվեց տարեկան, հօրը գլխուն եկած կարգ մը դժբախտութեանց պատճառաւ, ստիպուեցաւ թողուլ վարժարանը։

Թէ ինչ բանով զբաղեցաւ այս միջոցին, ստիպա Շէյքսբրի կեանքին մութ մնացած մասերէն մէկը կը կազմէ, որքան ալ առասպելներ կը չրջին իր չուրջը։

Ուիլկըմ այն տարիքին մէջ կը գտնուէր ուր մարդս ամենուրեք թէ՛ ընտանեկան և թէ՛ ընկերական չրջանակներուն մէջ նկատողութեան առնուիլ կըսկսի։ Կեանքի այն չրջանն է այս ուր սիրոյ եարաղներ իրարականանալ եւ կամ ոչնչանալ կըսկսին, սիրտն ու հոգին կը բացուին, իրենց պէտքերը կը պահանջեն ու չեն յագենար երբեք գեղեցիկը դիտելէ եւ սիրելէ։ Ինչպէս ամէն ղգայուն պատանի սիրահարուելու եւ կամ սիրել ու սիրուելու պէտքը կըզգայ կանքին էն անուչ միջոցին, այսպէս ալ Շէյքսբիր 18—19 տարեկան հասակին մէջ, սիրահարուեցաւ Անն Հէյթուէյի, քսանըվեց տարեկան աղջկան մը։

Ինք գեղեցիկ ու կայտառ երիտասարդ մը՝ չմերժուեցաւ աղջկան կողմէն, եւ հակառակ իր հօրը դիտողութեանց՝ նոյն տարին ամուսնացաւ։ Շէյքսբիրի կեանքին դարձակէտն (turning point) էր այս, մեծ ու կարեւոր փոփոխութիւն մը, որ իր ճակատագրին համապատասխանելու սահմանուած էր։ Հիմա բոլորովին բնութեան սիրահար, գրականութեան գիրկը նետուիլ փորձեց։ այս որոչումէն վերջ Շէյքսբիր Լոնտոն մեկնեցաւ, ուր, որքան ալ կարդ մը կարող գրագէտներու մէջտեղ գրիչ չարժել դժուար գտաւ, առանց վարանման եւ յուսահատելու գրեց սակայն, միեւնոյն ատեն դերասանութեամբ զբաղելով։ Շէյքսբիր չատ դժուարութեանց բախեցաւ, մինչեւ որ հասաւ պարզ դերասանի մը վիճակին։

Այդ մեծ ու բաղմահարդ քաղաքին մէջ ուր հազարաւորներու նման ինքն ալ անծանօթ օտարական մըն էր, սկիզբները հաղիւ կրցաւ իր օրական ապրուստը ճարել։ Շատ գիչերներ, թատրոններու դրան առջեւ ձիերու սանձ բռնելով քանի մը բէննի կը վաստըկէր։

Այն առեններէն Լոնտոնի բոլոր բնակչութիւնը թատրոն կը խռնուէր ամէն իրիկուն։ Սրուեստագէտներն ու դերասանները՝ իրենց թուովը՝ գրագէտներուն ու թատերագիրներուն հետ կրնային մրցիլ։ այսպէս մտաւորական կեանքը թէ՛ բեմին եւ թէ գրական հրապարակին վրայ կը յառաջանար։

Շէյքսբիր դպրոցէն ելլելէն ի վեր, դերասանութեան մեծ փափաք մը ունէր։ թատրոնէն չէր կրնար հեռու մնալ, ու չատ անգամներ, առանց հօրը տեղեկութեան, տունէն կը փախչէր դիչերանց։

Գրականութիւնը ընդգրկելէն քանի մը տարի վերջ դերասանութեան տուաւ ինքզինքը։ Կարգ մը հռչակաւոր դերասաններու հետ յարաբերութիւն հաստատեց եւ այս կերպով 1592ին թէ՛ իբր քաջ հեղինակ եւ թէ՛ իբր յաջող դերասան ճանչցուեցաւ։

***

Շէյքսպիր 25 տարուան (1588—1613) գրական գործունէութիւն մը ունեցած է, այդ ժամանակամիջոցին մէջ գրելով 39 թատերգութիւններ (ողբերգութիւն ու կատակերգութիւն), 154 ոտանաւոր և 5 ընդարձակ քերթուածներ։

Բրօֆ. Տէլիըս, կարգ մը ուրիշ Shakspearianներու(*) նման, չորս չրջաններու կը բաժնէ Շէյքսպիրի գրականութիւնը։

Ա.—1588 - 1594
Բ.—1594—1601
Գ.—1601—1608
Դ.—1609—1613

Այս գործերուն դասաւորումը տեղի տուած է չատ մը վիճաբանութեանց, որոնք կը չարունակուին տակաւին մինչև այսօր։

Առաջին չրջանին մէջ, Շէյքսպիր գրած է տասնըմէկ թատերախաղեր որոնց երեքը կատակերգութիւն և միւսները ողբերգութիւն. ողբերգութեանց մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ Ռօմէօ եւ Ժիւլիէթ, սիրային հանրածանօթ թատերգը։

Շէյքսպիրի գլուխ—գործոցներէն մէկն է ասիկա։ Ամբողջ հատորը սիրոյ զանգուած մըն է կարծես, Իտալիոյ չինչ ու կապոյտ երկինքին տակ բուրող անուշ սէրը։ Ռօմէօ և Ժիւլիէդ, միևնոյն սէրէն յափշտակուած՝ բուռն ոգիով մը կը սիրեն զիրար։ Հոս Շէյքսպիր այնքան զարմանալիօրէն զեղեցիկ ու վառ երանգներով կը պատկերացնէ այն առեղնուան իտալական կեանքն ու բարքերը, որ անկարելի է հաւատալ թէ այդ գործը անգլիացի և կամ ոչ-իտալացի հեղինակի մը կը պատկանի։ Ժիւլիէթի և Ռօմէօի դերը չէ կարելի փոխել ու ալ աւելի բնականացնել, այնքան անստգիւտ ու կատարելագործուած է ան։

Լեզուն անուշ ու սահուն է մինչև վերջը։

Տողերը նուրբ ու ներդաշնակ, նուագի կտորի մը cadenceներ են կարծես, որոնք լուռ հանդարտութեան մէջ կը թրթռան ճպոտին և կամ մատներուն տակ, ու արձագանգուելով պահ մը, կը սլանան ու կը կորսուին հեռուն, ձգելով հոգին վսեմ սպասորութեան մը ներքև։

Ռօմէօ և Ժիւլիէդ կը մարմնացնեն կեանքի այն չրջանը, ուր կետնքն ու սէրը իրմիմեանց ձուլուած են, և միատեղ կ'անէանան։ Ասիկա չեչտող յատկանչական կէտեր չեն պակսիր այդ խաղին մէջ։ Ներչնչումի խանդավառող եռանդը, աչխարհային ինչքերու անկատումը, և ամէնէն աւելի ուրախութեան ու ցաւի այն անսահման կարողութիւնը որ պահ մը ամէնէն բարձր երջանկութեան կը հասցնէ հոգին, ու վերստին յուսահատութեան գիրկը կը ձգէ զայն։

Խաղը կը յառաջանայ, և սէրը աւելի կ'արծարծի այս երկու էակներուն միջև։ Սակայն մահը երջանկութենէն աւելի առաջ կը հասնի. ցուրտ գերեզմանը այն միակ քաղցր ու հանդարտ վայրն է, ուր կերթան մեկզմեկ գտնել այս սիրակցորդ հոգիները, ու սիրարօրրօք չրթունքներէ դուրս ցայտող հառաչներ չնչել։ Romeo and Julietի մէջ ամէն ինչ երիտասարդ ու գարուն է. երիտասարդ՝ իր քմայքներով, առաքինութիւններով և վայրասուղումներով, գարուն՝ իր բուրումներով ու ծաղիկներով։

Ռօմէօ՝ իր սիրոյ յոյզերով, յանկարծական ամուսնութեամբ ու դառնաղէտ մահովը կը պատկերացնէ սիրող երիտասարդութիւնը. մինչդեռ Ժիւլիէդի սէրը կը պարունակէ ինչ որ քնքուչ ու մելամաղձոտ է, սոխակին, հեչտարոյր վարդին, ու քաղցր գարնան թարմութեան մէջ, սէր մը որ կոր ու երկար հառաչով մը կը վերջանայ, իրիկուան գևփիւռին նման։

ԱՐԱՄ Յ. ՊԱՌԱԻԵԱՆ

(*) Շէյքսպիրի գործերը ուսումնասիրող։

Ա.ՋԴ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻՆ ի նպաստ լուցկիի տուփեր ի վաճառ հանուած են, յատուկ արտօնութեամբ, վաճառման կեդրոնատեղի ունենալով Մարտիկ էֆ. Շիրինեանի անունեակը, ի Կ. Պոլիս։ Ս. Փրկչեան Հաստատութեան ի նպաստ տարիներէ ի վեր վաճառուող սիկառի թուղթին հասութաբերութիւնը տեսնելով՝ Հոգաբարձութիւնը այս գործնական ու օգտաչատ գաղափարն ալ յղացած էր որուն իրականացումը յուսալի է որ ո՛չ նուազ արդիւնաւոր ըլլայ՝ քարեսէր հասարակութեան գնումներուն չնորհիւ, իրենց առօրեայ պէտքերուն համար։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԿՐՈՆԻԿ

ԴԵՂԻՆ ՏԵՆԴԸ

Ինչպէս մեր օրաթերթերն ալ ծանուցին, այս միջոցիս Նիւ–Օրլէանսի մէջ դեղին տենդ ծագած է եւ արդէն հազարէ աւելի վարակեալներ եւ երկու հարիւրի մօտ մեռեալ կան։ Հակառակ տեղական իշխանութեանց ձեռք առած խիստ միջոցներուն, տակաւին չատ քիչ բարւոքում առաջ եկած է եւ այնպէս կ'երեւայ թէ ձեռք առնուած միջոցներէն մէկ քանին ո՛ւ է արդիւնք առաջ չպիտի բերեն, ըստ որում չատ ուշ մնացին տենդին տարածման բուն պատճառները բնաջինջ ընելու համար աշխատիլ։

Յայտնի է թէ դեղին տենդը մանրէային հիւանդութիւն մըն է, և այս պարագան հաստատուած է առաջին անգամ Տօքթ. Սանարէլլիի միջոցաւ, Բարիզի Բասթէօռեան Աշխատանոցին մէջ։ Հոս տեղն է անգամ մը եւս յիշել թէ, գիտական լուրն աշխատանոցներու մէջ՝ ինչպէս է Բասթէօռեանը, ուր արտաքին աղմուկն ու ժխոր հաղիւ արձագանգ կը գտնեն, Բասթէօռի աշակերտները ուշադիր կը հետեւին իրենց վարպետին գործին, մանրադիտներու վրայ հակած, մշակելով նողկալի ու զազիր մանրէները, ուսումնասիրելով չիճուկներ և պատուաստելով կենդանիներ։ Մենարան մըն է անիկա, ժըրաջան գիտուններով լեցուն որոնց երազն ու կէտ նպատակին է խլել մահերէ և հիւանդութիւններէ՝ անոնց անհեւլի գաղտնիքները։ Աւասիկ իտէալ մը մարդկութեան սիրոյն համար։

Կատաղախտէն վերջ, կեղծմակը սանձահարուեցաւ Տօքթ. Ռուէ, ժանտախտը պարտուեցաւ Տօքթ Եէրզէնէ։ Ասոնցմէ վերջ ոչ նուազ հռչակաւոր Բասթէօռեան մը՝ Տօքթ. Սանարէլլի կատարած է պատուական փորձեր դեղին տենդին, Արեւմտեան Ամերիկայի այդ վոմբթօ-ռեկրօին վրայ—ինչպէս ըսած է հանդուցեալ Բրօֆ. Տօքթ. Նօթնակել – և կրցած է չեզոքացնել հիւանդութեան թոյնն ու ժահրը՝ որ մինչև վերջին առեններս խուսափած էր գիտուններու խուզարկու աչքէն։

Ամերիկացի բժիշկներ, հիւանդներու սև փսխունքին մէջ ամո՛ւլ խուզարկութիւններ ընելով՝ եզրակացուցած էին թէ դեղին տենդը մանրէէ զուրկ էր և թէ հիւանդութիւնը փոխանցիկ չէր։

Տօքթ. Շէրմէէն, այն առեն, բաւական քանակութեամբ կլլեց սև փսխունքէն՝ ապացուցանելու համար անոր կատարեալ անվնասակարութիւնը. աւելի արիասիրտ բժիշկներ հիւանդներու թուքն ու քրտինքն իրենց մարմնին մէջ ներարկեցին, թէև ասոնց հակակարծիքներէ ոմանք կը պնդէին թէ հիւանդութեան մանրէն առաջ կուգար գործարաններուն մէջ, առանց սակայն դրականապէս հաստատելու ասոր գոյութիւնը։ Տօքթ. Սանարէլլի, իբրև ճշմարիտ Բասթէօռեան մը մէջտեղ հանեց դեղին տենդին մանրէներուն գոյութիւնը և բազմաթիւ մանրադիտներէ վերջ կրցաւ չեզոքացնել ախտածին աղդակին գոյութիւնը՝ ուսումնասիրելով զայն իր բոլոր ձեւերուն ու երեւոյթներուն մէջ։ Ասոր մասնաւոր մանրէն Մ. Սանարէլլի կոչած է դեղնակերպ մաւրէ՝ որ կը ծնի, կը մնանի, կ'աճի արիւնին մէջ, աւիշին մէջ, հիւսկէններու և հիւսուածքներու մէջ։ Մանրէն գաւազանիկի ձև ունի, ծայրը կլոր, կ'աճի մնուցիչ միջավայրի մը մէջ։ Յամքեցուցման կը դիմադրէ, 60 աստիճան տաք ջուրի մէջ կը կորչի, արեւու ճառագայթներուն տակ եօթը–ութը ժամէն կը սատկի, իսկ ծովու ջուրին մէջ երկար ժամանակ կրնայ ապրիլ։ Ինչպէս մարդուն և կապիկին, նոյնպէս բոլոր ընտանի կենդանեաց կազմութեան մէջ մեծ խառնակութիւն առաջ կը բերէ, սիրտ խառնուք, փսխում, արիւներթութիւն, արիւնաքրտութիւն, քթարիւնութիւն, դեղնութիւն և լեարդի ու երիկամի ալ փայծաղի պակասներ։ Բացղներ կան թէև, որ օդէն, ջուրէն, չնչառութեան միջոցաւ այս ախտի մանրէն կը տարածուի, և սակայն առանց երկար բարակ ծանօթութեանց մէջ մտնելու Բրօֆ. Տօքթ. Ռօսի հետ անգամ մըն ալ կրկնենք թէ, usեկոմիա կոչուած տեսակ մը մժեղի միջոցաւ է միայն որ դեղին տենդի մանրէն կը տարածի ասդ անդ,

մանրէն՝ մայդուն կամ մանրէն՝ անասունին և փոխադարձաբար։ Դեղին տենդի պատմութիւնը չատ հետաքրքրական է այս միջոցիս. դեղին տենդը արեւադարձային մէկ քանի երկիրներու մէջ սահմանափակուած է և ոչ նուազ քան 70 աստիճան (Ֆարէնհայթ) ջերմութեան կը կարօտի ծաւալելու համար։ Երբ Բրօֆ. Ոօս առաջին անգամ ցոյց տուաւ թէ տեսակ մը միջատ էր որ օրընդմէջ նոյն տենդին վարակման պատճառ կ'ըլլար, երկու հիւանդութեանց միջև գտնուած նմանութիւնները սա եզրակացութեան յանգել տուին թէ տարածման միջոցներն ալ նոյն են։ Այս կերպով հասկցուեցաւ որ տենդը հիւանդէն առողջին չէր փոխանցուեր վարակման սովորական եղանակներով. գիտութեան կամաւորներ դեղին տենդէ վարակուած հիւանդներու սենեակին մէջ փակուեցան, անոնց անկողինին մէջ պառկեցան, դեղին տենդէ մեռնողներուն սաւանին մէջ փաթթուեցան և նորէն որ և է վտանգի մը չենթարկուեցան։ Ուրիշներ թոյլ տուին որ դեղին տենդէ վարակեալներու սենեակներու մէջ գտնուած բազմատեսակ մժեղներ գան խայթեն զիրենք, և վերջապէս հասկցուեցաւ որ պատճառն է usեկոմիա կոչուած մժեղը։ Այս գիւտին յաջող արդիւնքներէն մէկը սա եղաւ որ դեղին տենդը իսպառ վտարուեցաւ Հաւանա քաղաքէն ուր երբեմն ամէն տարի աւելի կամ պակաս սաստկութեամբ երեւան կ'ելլէր։ Անկէ վերջ բուռն պայքար մը բացուեցաւ ճահիճներուն և բոլոր այն վայրերուն դէմ ուր usեկոմիաի թրթուրը կը սնանի եւ կ'աճի։ Եւրոպա վարակուած է այս հիւանդութենէն երեք անգամ, 1828ին Շիարալթարի մէջ, 1857ին Լիզաօնի մէջ, 1861ին Ս. Նազէռի մէջ, եւ աւելորդ է ըսել թէ Ամերիկայէ վերադարձող նաւերը բերած էին զայն իրենց հետ։ Մթնոլորտային բորբոսները որ չատ անգամ չոգենաւերուն վրայ առատ են, ընտիր mi. lieu de culture են դեղձակերպ մաճիներուն համար։

Միացեալ—Նահանգաց կառավարութիւնը կատարելապէս համոզուած է այժմ թէ դեղին տենդին տարածման միակ պատճառն է մժեղը, որ նախապէս հիւանդէ մը կ'ընդունի թոյնը։ Ցուսալի է որ, ինչպէս կ'ըսէ քրոնիկագիր Վիթու, Նիու—Օրլէանս ալ հետեւի Հաւանայի օրինակին, եւ այս համաճարակը վերջինը կ'ըլլայ։ Միւս կողմէ, եթէ ժողովրդեան վրայ պարտք դրուի որ դիչերատուէն վերջ մժեղի ցանցեր եւ ուրիշ զգուշական միջոցներ գործածուին, չատ հաւանական է որ դեղին տենդի համաճարակը չուտով փարատի։

ՏՕՔԹ. Տ. ԱԼԼԱՇՎԷՐՏԻ ՈՐԴԻ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԹ

Յարգելի Խմբագրութիւն Մասիսի

Ներկայիս կը ծանուցանեմ յարգելի Խմբագրութեանդ որ Միաբանութեան կ. Պոլսոյ վարժարանին արդիւնաչատ վարիչն Դեր. Հ. Դաբրիէլ Ծ. Վ. Մէնէվիչեան անցեալ 1904 տարւոյ արձակուրդին սկիզբը՝ վեցամեայ պաշտօնավարութենէն ետք՝ իր հրաժարականը Վիեննայի Վանուց կեդր. վարչութեան մատուցած և նոյնն ընդունուած ըլլալով, ըստ խնդրանաց նոյն վարչութեան՝ տարի մըն ալ պաշտօնը չարունակելէն ետեւ այս տարի կը թողու վարժարանի վարչութիւնը։

Այժմ, Վիեննայի Վանուց կեդր. վարչութենէն վարժարանիս վարիչ անուանուեցաւ Դեր. Հ. Գէորգ Բանձիկեան լեզուագէտ եւ երաժշտագէտ Վ.ը, որ Միաբանութեանս Զմիւռնիոյ եւ կ. Պոլսոյ վարժարաններուն մէջ տասը տարի դասախօսած է, եւ կ. Պոլսոյ վարժարանին մէջ վերջին ութ տարի փոխ-վարիչ եղած, որուն նաեւ նախկին ակտիվ անդամ է։ Նախորդ վարչին ժամանակ վարժարանիս ունեցած ուսումնական բարձր աստիճանը պահելու և եւս առաւել պայծառացընելու պէտք եղած միջոցներն արդէն կարգադրուած են։

Մնամ յարգանօք

Յարգելի Խմբագրութեանդ

Հ. ԳՐԻԳՈՐԻՍ Ծ. Վ. ԳԱԼԷՄԿԵԱՐԵԱՆ
Մեծաւոր Վաճառաց Հարց Միսիք. Վիէննց.

Բանկալթի 22 Օգոստ. 1905

ԱԶԳ. ԿԵՂՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ազգ. կեդրոնական վարժարանի Խնամակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ վարժարանին նոր տարեշրջանը կըսկսի յառաջիկայ Սեպտեմբեր 5, երկուշաբթի օր։ Ա. կարգը մըտնել փափաքող աշակերտները կը հրաւիրուին ներկայանալ Դալաթիոյ Խորհրդարանն ամէն օր, մինչև ժամը 3½, ըստ Թրքաց, արձանագրուելու և ստանալու համար մտից քննութեանց ծրագիրը։ Պատ. Ուսումնական Խորհրդոյ կողմէ վկայուած չրջանաւարտներն առանց քննութեան կ'ընդունուին։

Մտից քննութիւնները պիտի կատարուին յառաջիկայ Օգոստոս 30՝ Դշ. և 31՝ Դշ. օրերը, ժամը 1½ին (Ը. Թ.)։

Իսկ կեդրոնական Նախակրթարանի բացումը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Օգոստ. 22, երկուշաբթի օր։ Հետեւաբար կը հրաւիրուին թէ՛ հին և թէ՛ նոր գալիք աշակերտները մինչև նոյն օր ամէն առաւօտ ներկայանալ Դալաթիոյ Խորհրդարանը՝ արձանագրուելու համար։ Նոր գալիք աշակերտք պարտաւոր են ի ձեռին ունենալ պատուաստի, ծննդեան և եւթ վարժարանին վկայականները։

Ի դիմաց Խնամակալութեան

Ատենադպիր	Ատենապետ
Յ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ	Յ. ԷՍԱՅԵԱՆ

30 Յուլիս 905, Դալաթիա

ՎԻԵՆՆԱԿԱՆ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ի ԲԱՆԿԱԼԹԻ

49րդ տարեշրջան

Վարժարանս կը բացուի 2/15 սեպտ. 1905 միեւնոյն ուղղութեամբ և ծրագրով։

Վարժարանս ունի տղոց երկրորդական դպրոցներուն (Ecole secondaire moderne, Realschule) ծրագիրը, մինչեւ այրիս պիտոյցը յարմարցուած։

Լեզուներ.— Հայերէն, Օսմաներէն, Երեմաներէն, Յունարէն, Անգլիերէն։

Գիտութիւններ.— Ուսողական, բնագիտական, բնապատմական, պատմական (կ'ուսանդուին Տղղ. և Գերման լեզուներով)։

Առեւտրական.— Աչխարհագրութիւն, հաշուակալութիւն, Գրքակցութիւն (Տղղերէն, Գերմ., Անգլ.)։

Ուսուցիչք.— Ներքին և արտաքին 22 ուսուցիչ կը դասախօսեն։

Նորամուտ աշակերտաց ընդունելութիւնը կը սկսի Օգոստ. 17էն, ամէն օր մինչև կէս օր։

Հ. ԳԷՈՐԳ ՎՐԴ. ԲԱՆԶԻԿԵԱՆ
Վարիչ
Վիեննական Մխիթարեան Վարժարանի

ՀԱՅՈՒՀԵԱՅ ՎԱՐԺՍՐԱՆ ԱՏԱՐԱԶԱՐ

Այս վարժարանը, զոր կը վարեն ինք անդամներէ բաղկացած Խնամակալութիւն մը, և ընկ ու Ամերիկացի 11 ուսուցիչներէ կազմուած ձեռնհաս ուսուցչական խումբ մը, հիմնական դաստիարակութիւն մը կուտայ բոլոր իրեն դիմող հայ աղչիկներուն։ Կ'ուսանդուին բնական, իմաստասիրական, չափական և այլ գիտութիւններ։ Մասնաւոր այժ կը տրուի հայերէն և անգլ. լեզուներուն. կուսուցուին նաև թուրքերէն և ֆրանսերէն լեզուները։ Վարժարանին երկու ընդարձակ և օդաւէտ չէնքերը, ինչպէս նաև Խնամակալութեան երկու բժիշկ անդամները մեծապէս կ'ապահովեն աշակերտուհիներուն առողջութիւնը։ Անատօլուի երկաթուղին, որուն մէկ մասնագիծը մինչև քազաքս կ'երկարի, ճամբորդութիւնը խիստ դիւրին և հաճելի կ'ընծայէ։ Դիւերօթիկներու տարեթոշակն է 12 օսմ. ոսկի, զոր երկու մասնավճարով պէտք է հատուցանել։ Դաշնակի դասի համար 5 կամ 3 ոսկի կը պահանջուի, դասատուութեան թիւին համեմատ։ Երգեհոնի դասի համար 2ուկէս ոսկի կը պահանջուի։ Վարժարանին ԻԱ. տարեշրջանը կըսկսի Սեպտ. 13 (Ն. Տ.) չորեքշաբթի իրիկունը։ Վարժարանին նոր յայտագիրը ուղղներուն ձրի կը ղրկուի։

Աւելի տեղեկութեանց համար դիմել Մր. Բիթի, Պայպլ Հաուս Կ. Պոլիս, կամ գրել Տօքթ. Ս. ԷՖ. Գավալճեանի, ատենապետ Խնամակալութեան, Ատաբազար։

Հիմնադիր—Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ
Տէր եւ Տնօրէն—ՏՈՒՔԹ. ԵԴՈՒԱՐԴ ՄԱՍԻՍ

Տպագրութիւն ԱՐԵՒԵԼՔ Օրագրի

LA CONFIANCE

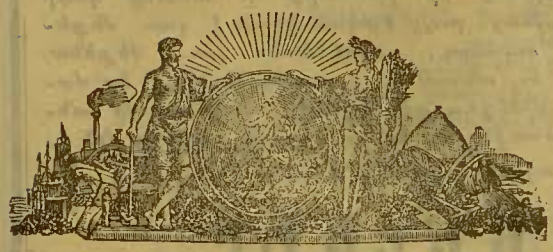

Լ Ա ՓՕՆՓԻԱՆՍ

ԿԵՆԱՑ ԱՊԱՀՈՎԳ. ԸՆԿ.

ՀԻՄՆԵԱԼ Ի ԲՈՒԻԶ 1875ԻՆ

կը գործէ ուղղակի Ճրաճս. կառավարութեան հսկողութեան ներքեւ

Ընթացիկ ապահովգր. 339 ՄԻԼԻՈՆ Ֆր.
Դրամագլուխ եւ պահեստ 38 ՄԻԼԻՈՆ Ֆր.
Ընդ. գործակալ Պոյսոյ եւ գաւառաց
ԱՐԱՄ Ս. ԳԱԼՖԱՅԱՆ
Պոլիս, Հաճօբուլօ խան Նօ. 53

Գաւառները պատուաւոր գործակալներ կը փնտռուին։ 24—50

ՆԱԶԱՐԷԹ ԽԱԶԷՐԵԱՆ

ՓԱՍՏԱԿԱՆ

Պոլիս, Մարբուճճըլար, Պարճաքաճ խան Թիւ 26

Ամէն կարգի դատեր կը ստանձնէ եւ խնդրոյ առարկայ եղած գործերու համար թէ՛ բերանացի եւ թէ՛ թղթակցութեամբ բանակցութիւններ կը կատարէ եւ կործիք կը յայտնէ. կը խմբագրէ եւ կը թարգմանէ դատերու եւ առևտրական ու ազդարարական պայմանագրութեանց վերաբերող թուղթեր։

Ո՛րքան օրերը մինչեւ կէս օր ձրիաբար խորհրդակցութիւն կը կատարէ եւ կործիք կը յայտնէ։

Ապահովագրական գործառնութիւններու եւ ի մասնաւորի կեանքի ապահովագրական ընկերութեանց նկատմամբ անհրաժեշտ եղող տեղեկութիւնները ձրիաբար կատարէ։

Կը յանձնարարէ որ մինչեւ որ այս մասին կատարեալ եղած տեղեկութիւնները իրմէ չստացուին, ապահովագրութիւն չի տարագրուի։ Ապահովագրական վճարուց հատուցման գումարներու եւ փոխարժէքներու գանձումը ևս կը ստանձնէ։ 13—40

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Գ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

ՌԵՐԱ, ՄԵԾ ՓՈՂՈՑ ԹԻՒ 200

Կալաթա-Մերայի Լիսէին դ՝մ

Գօ. Եօ. Շբ. օրերը առաւօտեան կաճուխեն մինչեւ իրիկուան ժ. 11½
Բօ. Գօ. Ուր. օրերը 6էն մինչեւ 11½
Միրակի օրերը ժամադրութեամբ 2—10

PHOENIX ASSURANCE L Co.

"ՓԻՆԻՔՍ„

ՀԻՄՆԵԱԼ Ի ԼՕՆԴՈՆ 1782 ԻՆ

ԿԷ ԳՈՐԾԷ Ի ՊՈԼԻՍ 1869ԷՆ Ի ՎԵՐ

ԱՆԳԼ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ.

Դրամագլուխ եւ պահեստի դրամ

Լ. ստեր. ըսկի 4,218,

ՓԻՆԻՔՍ ասկ հրդեհի դէմ ապահովագրական Ընկերութիւն մըն է, ծանօթ իր պատասխանատուութեամբ եւ վճռակամ մէջ իր անմիջական վճարումներով։

ՓԻՆԻՔՍ կ՝ապահովագրէ հրդեհի եւ կայծակի դէմ ամէն տեսակ անշարժ եւ շարժուն առարկաներ, յոյժ նպաստաւոր պայմաններով։

Ընկերութեան նշանաբանն եղած է.

ՈՒՂՂԱՄԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆ ՎՆԱՍՈՒՑ։ Ցարդ վճարած է առաւել քան 27,000,000 անգլ. ոսկի։

Ընդհ. գործակալ Պոլսոյ եւ գաւառաց։ Գ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Վիթալիս խան, Պանք Օթօմանիք ետվ Ղալաթիա։

Փոխ գործակալք ի Պոլիս

ՌՈՒԲ. ԱԲՐԿԵԱՆ ՃԻՎԱՆ ԹԷՔԷԼԵԱՆ
Էմինօ պէյ խան Ֆնեզլիեան խան

Ջննիչ բիւգերու
4—10 Ա. ԷՆԳՍԷՐՃԵԱՆ

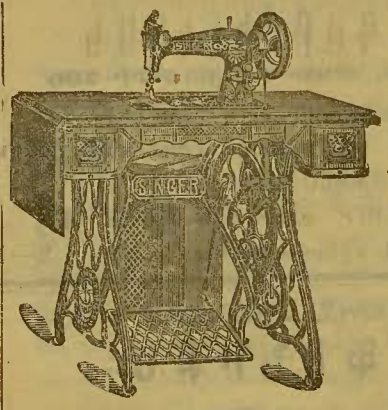

Անկարելի է որ ընտանիք մը առանց կարի մեքենայի մնայ, բայց էական կէտն է լաւ մեքենայ մը ունենալ, որովհետեւ լաւ մեքենայ մը անթիւ եւ անհամար ծառայութիւններ կը մատուցանէ, մինչդեռ դէշ տեսակէ մեքենայ մը անվերջ դժդոհութեանց եւ տաղտուկի աղբիւր մըն է։

Բոլոր այնարկ գիտէ թէ՝

ՍԻՆԿԷՐ

ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ կաս. ՊԱԼԱՏԱՆ

The Singer Manufacturing Cie.

Ձեւերէն, ոսկի ու ոսկի եւ ձեւերի միանգամայն մեծ ընտրութիւն կը գտնուի։

մեքենան լաւագոյնն է. սոյն մեքենան ամենէն աւելի կատարելագործուածը, հաստատունը եւ դիւրագործածելին ըլլալուն՝ բովանդակ աշխարհի մէջ՝ ամէն օր Սինկէրի մեքենաները կը գնէ։

ՍԻՆԿԷՐի մեքենաները կը ծախուին մի միայն Սինկէր Ընկերութեան վաճառատանց մէջ՝

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱՎԱՃԱՌՈՄՆԵՐ

ԹՈՐԱ.	1. *Մեծ փողոց, Պօն Մառշէի դէմ, Թ. 343 եւ 343 կրկին՝* 2. *Մեծ փողոց, Կալաթա Սէրայի Լիսէին դէմ։*
ԱՅԼԱԹԱ.	1. *Սինկէր խան, Թիւնէլին եառեը.* 2. *Գարաքէօյ, Թրամվէյին կայարանին դէմ.*
ՊՈԼԻՍ	1. *Սուլթան Համամ, Թ.* 2. *Սուլթան Պեյազիտ, Թրամվէյի կայարանին դէմ, Թ. 13.*
ՍԿԻՒՏԱՐ	*Ջարչը Պօյու, Թ. 120.*

Դասերը եւ ճորոգութիւնի ձրի.

կատարեալ երաշխաւորութիւն։

Մասնաճիւղեր գաւառաց բոլոր խաղաքներուն մէջ։

Սինկէրի Ընկերութեան կեդրոն վարչատեղին կը գտնուի Բերա, Մեծ փողոց, Թ. 343 եւ 343 կրկին, Սարգիս Պէյ Տիւզօղլուի տունը։ 8—10

ԿԱՐԱՊԵՏ ԼՅ. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆԻ *Թարգմանած գիրքերէն հետեւեալները կը գըտնուին Տէր-Մինասեան գրատունը եւ մայրաքաղաքիս մէւս հայ գրավաճառներուն քով.*

	հատոր	դրչ.
Կարմիր մարդոց երդումը	2	10
Ընտանեզուրկ	2	15
Փարիզի համանաւթիւնները	1	2
Թափառական Հրեայ	4	50
Արեւաթաղանին տղան	3	15
Հանդերձուքին ծնիրը	1	5
Սկզբունք Ֆոզ Տնեսութեան	1	4
Ընտանեկան գաղանիքներ	3	15

2—10

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գաղտնիք գեղեցկութեան, առողջութեան եւ երկայնակեցութեան։ Բրոֆ. Պօյտ Լէյնըսէ, Թարգմանեց Անգլիերէնէ, Համազասպ Փ. Վարժապետեան։ Կ. Պոլիս, Տպագրութիւն, Ե. Մատթէոսեան, 1905։

Հետաքրքրական, հրապարակ. զբօսալի եւ ամէն տեսակ ու հասակի յոյժ պիտանի գրքոյկ մը 248 երեսներէ բաղկացեալ։ Թղթակազմին գինն է 8 դահ.։ Լաքակազմինը՝ 10 դահ.։ 10է աւելի գնողներու 15 առ հարիւր եւ 50է աւելի գնողներու 20 առ հարիւր զեղչ։ Վաճառման կենդրոնատեղին Պալեան գրատունը 3—5

ԻՒՆԻՕՆ

ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԿԵՆԱՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ Ի ԲՈՒՔՂ 1828-1829

ՀՐԴԵՀԻ ԾԻՒՂ

Մինչեւ 1902ի վերջը հատուցեալ վնասք	274,000,000	ֆր.
1902ին գանձուած ապահովագին	24,000,000	»
Դրամագլուխ երաշխաւորեալ	119,000,000	»
Ապահովագրեալ դրամագլուխ	21,500,000,000	»

ԿԵՆԱՑ ԾԻՒՂ

Մինչեւ 1902ի վերջը հատուցեալ վնասք	129,000,000	ֆր.
Ընթացիկ ապահովագրութիւնք	272,000,000	»
Դրամագլուխ եւ պահեստք	158,000,000	»
1092ին գանձուած ապահովագին	12,000,000	»

որ ընթացիկ ապահովագրութեանց գումարին հետ կը համեմատի 60% — *ինչ որ* «Իւնիոն»ի ապահովագրեալց կ'ընծայեն հսկայ երաշխաւորութիւն մը *ՈՐՈՒՆ ՆՄԱՆԸ ԿԱՐԵԼԻ ՉԻ ԴՏՆԵԼ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ ԳՈՐԾՈՂ ՈՒՐԻՇ ՈՐ ԵՒ Է ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՎ։*

Արեւելքի համար մասնաւոր սակացոյց՝ գեղչեալ գիներով։ Նպաստաւոր պայմաններ անհամեմատ կերպով աւելի գերազանց քան ուրիշ ո՛ր եւ է ընկերութեան մայմանները։ Շահաբաժիններու տարուէ տարի անմիջական վճարում, որով Իւնիօնի ապահովագրուողք ՉԵՐԾ ԵՒ այլ վնասներէն եւ յուսախաբութիւններէն, որոնց կենթարկուին միշտ այն անձինք, որ շահաբաժիններու բարդման (accumulation des bénéfices) ՅՈՒՒՒ ԵՒ ՎՆԱՍԱԿԱՐ դրութեամբ գործող ընկերութեանց կ'ապահովագրուին։

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ Է ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՊԱՆՔԱՆ

Թուրքիոյ եւ Արեւելքի Տնօրէնութիւն

Պոլիս, Սուլթան Համամ, Բասած Քաբըրնը Օղլու

Մասնաճիւղ Զալաթիա, Ինայէթ Խան։—Գործակալութիւնք Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքաց մէջ

6—10

ՓԷՆԻՔՍ ՕԹՐԻՇԻԷՆ

ԿԱՑՍ. ԹԱԳ. ԱՌԱՆՁՆԱՇՆՈՐՀԵԱԼ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐ. ԸՆԿ.

Հրդեհի եւ կեանքի (Ի ՎԻԵՆՆԱ)

ՊԱՏՈՒԱԿԱԼ ՆԱԽԱԳԱՀ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Ն. Ա. Բ. ԳՈՒԴՔՍ ԼՈՒԻ ՏԷ ՊԱԶԻՒՐ

ԼԱ ԷՍՊԷՐԻԱ

Ապահովագր. Ընկ. ընդդէմ հրդեհի եւ ծովային-արկածներու (Ի ՄԱՏՐԻՏ)

Ապահովագրութիւնք կը կատարուին լաւագոյն պայմաններով։

Մոյն ընկերութեանց Դրամատունն է ի Կ. Պոլիս, Գուէտի Լիօնէ

Ընդհ. եւ լիազօր ներկայացուցիչ Թուրքիոյ

Գ. ՓԵՓՏԱՏԵԱՆ

Գրասենեակ, Պոլիս, Ալեպեամ խան, 6—10

ԱՌԻԹԷՆ ՕԳՈՒՏ ՔԱՂԵԼ

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

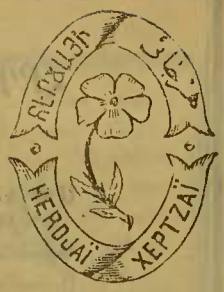

ՀԷՐՃԱՑԻ

ԱՊԱՒԻՒԿ ԵՒ ԿԱՆԽԻԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

Դոճարեղէնեաց, ամէն տեսակ կահ կարասիներու եւ ամէնօրեայ ցորձաբեր հագուստեղէնի, եւլն.

Պատիւ ունինք ծանուցանել պատուարժան հաճախորդութեան թէ՝ մեր վաճառատան ապրանքներուն տնտակները ուելի ճոխացնելու ու մեր յարգելի յաճախորդաց ուելի գոհացում տալու նպատակաւ, ՈՍԿԵՐՁՈՒԹԵԱՆ վերաբերեալ ամէն տեսակ ապրանքներէ զատ, կինեաց եւ այրեաց համար՝ եւ մեծ ու փոքր ամէն տարիքի յատուկ ՉՈՐՍ ՍՏԵՂԾՆԵՐՈՒ, ճերմակեղէններու եւ (Քօնֆիխէ) ու միանգամայն ամէն տեսակ առ ոչնակարգ ԿԱՐԱՍԻՆԵՐՈՒ (ձեղունի լամբաներ, ափիսէներ եւ այլն.) ճոխ մթերանոց մը հաստատած ենք, խիստ դիւրամատչելի գիներով, եւ կանխիկ ու ապառիկ պայմաններով։

Այդ՝ կը հրաւիրենք մեր հաճախորդին յաճախորդները, որ հաճին դիմել վերոյիշեալ վաճառատունը, ուրկէ անտարակոյս անհատն գոհունակութեամբ պիտի մեկնին։

ՎՃԱՐՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1. Ապառիկ գնողներու համար հարիւրին 20 կանխիկ եւ մնացեալ գումարին հարիւրին 5 չորքամսեան վճարմամբ։

2. Կանխիկ գնողներու համար հարիւրէն 5 զեղչ։

3. Կանխիկ ծախուած ապրանքներէն մխիթարեան ադամանդեայ գոհարեղէնները երբ գործածուած բայց անվնաս մնացած ըլլան՝ հարիւրին 10 զեղչով եւ կառնուին։ Իսկ ապառիկ ծախուած եւ անվնաս մնացած միխիթարեան ադամանդեայ գոհարեղէններն ալ հարիւրին 15 զեղչով եւ կառնուին։ 10—10

ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ

Ց. Գ. Շարաթական վճարմանց համար հաւաքիչները ընդմիշտ պատրաստ են։

ՄԵԾ ՇՈՒԿԱՅ ՈՍԿԵՐՉԱՑ ՓՈՂՈՑ, ԹԻ 13 Կ. ՊՈԼԻՍ

ՌՕՍԻԱ—ROSSIA

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵՀ, ԿԵԱՆՔ, ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆՔ, ԱՐԿԱԾՔ

1881 *մարտ 20ի կայս. Ուքազով արտօնուած*

կեդրոնատեղին Բեդերսպուրկ, իրեն յատուկ չէնքը։

Ընկերութիւնը խիստ նպաստաւոր պայմաններով ապահովագրութիւններ կ'ընդունի կեանքի վրայ, եւ ՀՐԴԵՀԻ, ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՎՏԱՆԳՆԵՐՈՒ, ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՐԿԱԾՔՆԵՐՈՒ դէմ, եւ ՀՐԴԵՀԻ, ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՎՏԱՆԳՆԵՐՈՒ, ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՐԿԱԾՔՆԵՐՈՒ դէմ, ցկեանս ապահովագրութիւն ՇՈՒՏԵԿԱՒՈՐՈՎ եւ ՇՈՒՏԵՆԱԻՈՎ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐԿԱԾՆԵՐՈՒՆ դէմ, ինչպէս նաեւ ՀԱՑԵԼԻՆԵՐՈՒ եւ ԱՊԱԿԻՆԵՐՈՒ կատարելուն դէմ։

Ընկերութեան դրամագլուխը, ամբողջապէս վճարուած	10,666,666	*ֆրանք*
Երաշխաւորութեան գումար ուելի քան	149,852,000	»
Ընկերութեան ապահովագրուողներուն վճարուած դրամագլուխ եւ վնասուց հատուցում	355,840,000	»
1903 տարւոյ մէջ գանձուած ապահովագրին եւ տոկոս	64,553,800	»

Ամէն տեսակ տեղեկութեանց համար դիմել կ. Պոլսոյ մասնաճիւղին, Ագաբեան խան, Վոյվոտա, Գալաթիա։ 10—10